

Republika e Kosovës

Republika Kosova ~ Republic of Kosovo

Qeveria ~ Vlada ~ Government

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit

Ministarstvo Kulture, Omladina i Sporta ~ Ministry of Culture, Youth & Sport

NACIONALNA STRATEGIJA ZA KULTURNO NASLEĐE 2017-2027

Republika e Kosovës

Republika Kosova ~ Republic of Kosovo

Qeveria ~ Vlada ~ Government

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit

Ministarstvo Kulture, Omladina i Sporta ~ Ministry of Culture, Youth & Sport

**NACIONALNA STRATEGIJA
ZA KULTURNO NASLEĐE
2017-2027**

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	6
1. REZIME	8
2. UVOD	14
3. METODOLOGIJA	18
4. ISTORIJAT	20
5. VIZIJA, CILJEVI I POD-CILJEVI	24
POD-CILJ 1: UNAPREĐENJE ZAKONSKOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA	27
POD-CILJ 2: INTEGRISANI PRISTUP U KULTURNOM NASLEĐU, KA ODRŽIVOM RAZVOJU	30
POD-CILJ 3: UKLJUČIVANJE KULTURNOG NASLEĐA U RAZVOJNE PLANOVE	33
POD-CILJ 4: PROMOVISANJE KULTURNOG NASLEĐA	36
POD-CILJ 5: OBRAZOVANJE, OBUKA I AKTIVNO UČEŠĆE U ZAŠTITI KULTURNOG NASLEĐA	39
6. NAREDNI	42
7. PLAN DELOVANJA:	46
8. REFERENCE	64

Tim odgovoran za izradu nacionalne strategije za kulturno nasleâe:

Vjollca Aliu, Sef odeljenja za kulturno nasleâe, voâa tima;
Arsim Canolli, Antropolog, savetnik ministra;
Feim Hoxha, Sef pravnog odeljenja;
Taibe Selmani, Sef odseka za budzet i finansije;
Brikena Mulliqi, Sef odeljenja za integracije i koordinaciju politika;
Valon Krasniqi, Kancelarija za stratesko planiranje, ured premijera
Dodona Gashi, Ministarstvo za evropske integracije;
Luan Nushi, Ministarstvo zivotne i prostornog planiranja;
Atifete Jakupaj, Ministarstvo finansija;
Shemsi Krasniqi, Sociolog, UP, clan odbora arheoloskog instituta Kosova
Pleurat Kabashi, Kryesues i Këshillit Drejtues të Institutit Arkeologjik të Kosovës;
Nita Luci, Antropolog, UP;
Zanita Halimi, Antropolog, predsedavajuçi upravnog odbora muzeja Kosova;
Sazan Ibrahim, Asocijacija Kosovskih opstina;
Florina Jerliu, Arhitekta, UP; clan upravnog odbora Kosovskog instituta za zastitu spomenika;
Skender Boshtrakaj, Sef odseka za integrisano upravljanje;
Hajrulla Çeku, Direktor NVO "Ec ma Ndyshe"
Sali Shoshi, Direktor NVO "CHwB" na Kosovu
Kreshnik Bajraktari, Sluzbenik za nasleâe, Kosovski savet za kulturno nasleâe
Valon Shkodra, Muzeolog, clan upravnog odbora Kosovskog instituta za zastitu spomenika

Autor teksta strategije: Florina Jerliu

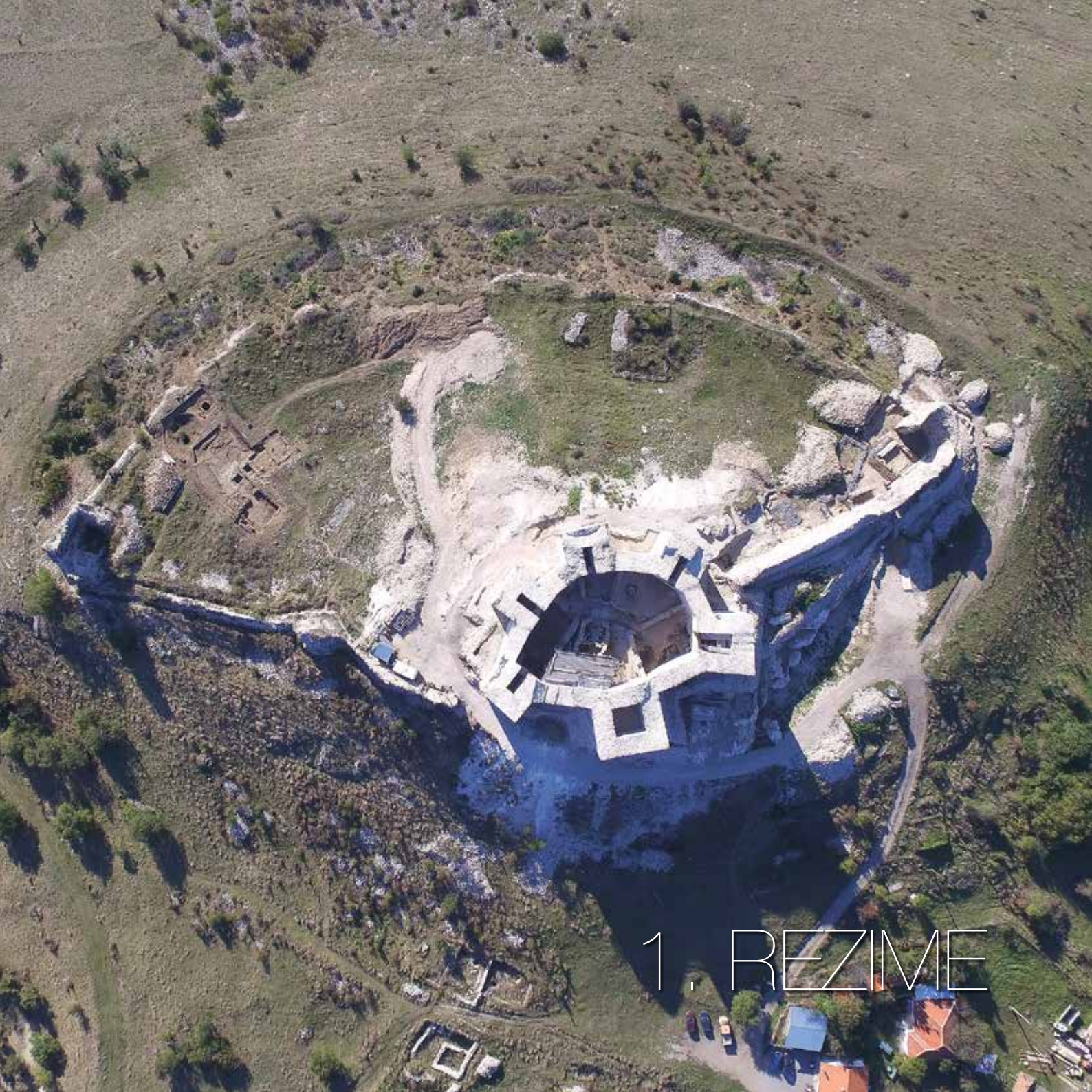
©MKOS 2016

SKRAČENICE

CHD - Baza podataka kulturnog nasleđa
CHIA - Procena uticaja kulturnog nasleđa
 EIA - Procena uticaja na životnu sredinu
ESPD - Evropska perspektiva prostornog razvoj
 EU - Evropska Unija
 IMC - Savet za implementaciju i nadzor
 IPA - Instrument za pred-pristupnu pomoć
KCCH - Kosovski savet za kulturno nasleđe
MCI-NSCH - Nadzorni odbor za sprovođenje nacionalne strategije za kulturno nasleđe 2015-2025
 MKOS - Ministarstvo kulture, omladine i sporta
 MER - Ministarstvo ekonomskog razvoja
 MONT - Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
 MALS - Ministarstvo administracije lokalne samouprave
 MTEF - Srednjoročni okvir troškova 2015-2018
 MTI - Ministarstvo za trgovinu i industriju
 SAA - Sporazum o stabilnosti i pridruživanju
SEE 2020 - Strategija jugoistočne Evrope 2020 za zapošljavanje i prosperitet u Evropskoj perspektivi
 SPZ- Specijalna zaštićena zona
UNESCO - Obrazovna, naučna i kulturna organizacija Ujedinjenih Nacija

1. REZIME

Nacionalna strategija za kulturno nasleđe 2017-2027 je sveobuhvatna strategija Vlade Kosova u oblasti kulturnog nasleđa, koja ima za cilj da uspostavi dugoročne okvire za viziju i pružanje rešenja zasnovanih na principu održivosti. Ovaj strateški document ima za cilj unapređivanje sistema i mehanizama za zaštitu i očuvanje kulturnog nasleđa Kosova u skladu sa zakonskim okvirom, načelima i međunarodnim standardima, kao i na osnovu održivog ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja. Uprkos brojnim izazovima u tom smislu, kontinuirano angažovanje MKOS i relevantnih institucija u oblasti kulturnog nasleđa, učinili su da ovo bude prioritet vlade.

Sa ovom strategijom, kulturno nasleđe se definiše kao značajan stub održivog razvoja zemlje, koji će se postići kroz saradnju i delotvorno učešće u unapređenju sistema zaštite. Strategija se bavi osnovnim aspektima koji su direktno usmereni ka promociji pravih socio- kulturnih, ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa Republike Kosova, kao i povećanoj vidljivosti svojih potencijalnih vrednosti. Ciljevi strategije mogu se sumirati kao sledeće:

- [i] Zakonski i institucionalni sistem zaštite – u skladu sa Ustavom Republike Kosova i ostalim relevantnim kosovskim zakonima i obavezama i u skladu sa orijentacijom Vlade Kosova prema članstvu u EPP i UNESCO;
- [ii] Integrisani pristup zaštiti – u skladu sa načelima i trendovima održivog urbanog, ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvojnog planiranja;
- [iii] Obrazovanje, promocija i svest građana – u cilju promovisanja osećaja kulturnog identiteta i kao izvor inspiracije i inovacije..

Strategija je razvijena na konkretnim ciljevima (pod-ciljevima). Pod-ciljevi strategije proizilaze iz gore navedenih ciljeva, kao i na osnovu analiza iz prošlosti i sadašnjih situacija u aspektima zakona, infrastrukture i upravljanja, i ostalih pitanja u oblasti kulturnog nasleđa, koje podležu tretmanu u narednoj deceniji na Kosovu. Prvi pod-cilj odgovara prvom cilju; pod-ciljevi 2 i 3 proističu iz drugog cilja, dok pod-ciljevi 4 i 5 iz trećeg cilja. Pod-ciljevi su definisani kao ispod:

1. Unapređenje zakonskog i institucionalnog okvira;
2. Integrisani pristup kulturnom nasleđu, ka održivom razvoju;
3. Uključivanje kulturnog nasleđa u razvojne planove;

4. Promovisanje kulturnog nasleđa;

5. Obrazovanje, obuka i aktivno učešće u zaštiti kulturnog nasleđa

Pod-ciljevi i konkretne akcije će biti identifikovane od strane institucija kulturnog nasleđa u skladu sa svojim nadležnostima za strateško sektorsko planiranja i delovanja kao deo procesa institucionalne reforme, a u skladu sa svim relevantnim zakonima u sprovođenju ove strategije. Zbog toga, ovaj dokument treba shvatiti kao dinamičnu programsku politiku, koja je otvorena za sektorske i multidisciplinarne doprinose u oblasti kulturnog nasleđa.

Na ovaj način, strategija postavlja pristupe i usmerene akcije za efikasnu orijentaciju sektora kulturnog nasleđa u 2017-2027 deceniji.

1. U oblasti unapređenja zakonskog i institucionalnog okvira, prioritet ostaje ulaganje u institucije kulturnog nasleđa i u sistem zaštite u celini. Paralelno sa tim, kontinuirano unapređenje zakonodavstva kulturne baštine uključilo bi osim donošenja zakona, mere koje garantuju usklađenost sa ostalim Kosovskim zakonima, kao i zakonima EU. U cilju sprovođenja zakona, strategija je dizajnirana za aktivnost integrisane zaštite u vitalnim sektorima kao što su popis i digitalizacija kulturne baštine, upravljanje i nadgledanje stanja nasleđa i njegov tretman kada je to potrebno, partnerstvo i međusektorska saradnja.
2. Sa ovom strategijom, integrisani pristup ima dimenzije razvoja na čitavoj teritoriji Kosova kroz promociju kulturnog nasleđa kao resursa održivog ekonomskog, društvenog i kulturnog razvoja, uz konsultacije sa svim relevantnim akterima i aktivno angažovanje relevantnih zajednica, verskih zajednica, kao i vlasnika, korisnika i posednika kulturnih dobara, kao što je predviđeno relevantnim zakonima i međunarodnim pravnim i političkim obavezama kosovskih institucija. U tom kontekstu, strategija je određena za stvaranje sredstava saradnje i među-institucionalne i multi-sektoralne saradnje za očuvanje i efikasno upravljanje imovinom kulturne baštine i njenog uključivanja u agendu Vlade Kosova za održivi razvoj.
3. Poseban i izazovan cilj u ovom pristupu postaje uključivanje kulturnog nasleđa u opštinske i nacionalne razvojne planove i programe. Metodologija i najbolje prakse integrisane konzervacije koje promovišu slobodnu i zdravu konkurenciju, kao i podsticanje kreativnosti i inovativnosti, biće stavljeni na uslugu kosovskim opštinama kroz unapređenje i dosledno sprovođenje strateškog dokumenta MKOS-a za integrisanu konzervaciju (2010) i u skladu sa međunarodno priznatim smernicama i praksom, kako to promovišu UNESCO, Savet Evrope, ICOMOS, ICCROM, itd. Pored toga, procena uticaja na kulturno nasleđe u sklopu mehanizma za procenu uticaja na životnu sredinu biće ojačana kao mera koja osigurava očuvanje autentičnosti i adekvatno upravljanje resursima i kulturnim dobrima.

4. Sa ovom strategijom, sveobuhvatna komunikacija i promovisanje kulturne baštine i dostignuća u oblasti kulturnog razvoja postaje važna i istovremeno nezavisna spona za sistem zaštite, koji garantuje promociju pravih društveno-kulturnih i ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa Kosova. Strategija u ovom kontekstu predstavlja zahtev za sveobuhvatno i sistematsko proučavanje kulturne baštine, i objektivnu interpretaciju kako bi se objavilo u publikacijama i virtuelnim medijima. Da bi se realizovao ovaj podcilj, investicije će biti usmerene ka unapređenju kulturnog turizma i prateće infrastrukture za interpretaciju i prezentaciju kao i promociju kulturne raznolikosti i reprezentativne simbolike kulturnog nasleđa Kosova.
5. Obrazovanje, obuka i aktivno učešće, u tom kontekstu, biće podržani u cilju pozitivnog razvoja savremene debate u oblasti kulturnog nasleđa na Kosovu. Shodno tome, sistematska izgradnja profesionalnih kapaciteta osoblja u oblasti kulturnog nasleđa biće podržana, što predstavlja izvor formalne komunikacije i participativne akcije sa javnošću. Više o dove obaveze, uz očuvanje prava vlasnika, korisnika i posednika kulturnih dobara, strategija ima za cilj da poboljša “pristup za sve” kulturnoj baštini kao pravo svih građana Kosova i kao doprinos svih strana za obezbeđivanje slobodnog pristupa, koji garantuje poboljšanje imidža Kosova u očima njenih građana i drugih zemaljama sveta.

Implementacija ove strategije se zasniva na tri osnovna, sledeća koraka:

- Akcioni plan (indikativni) i komplementarne politike - Akcioni plan u svom završnom formatu konkretizovati će mere i orijentacione akcije za svaki

strateški cilj, njegova koordinaciona tela definisana kao institucije i ili međuinstitucionalne multisektoralne grupe za njegovu implementaciju, rokovi i potrebna materijalna sredstva za implementaciju, kao i indikatori za praćenje implementacije. Komplementarne politike postavljaju se ka ciljevima ove strategije i kvalifikovati će se kao

- i) realizovane u roku od tri godine, i u tom slučaju se kao referenca uzimaju srednjoročni okvir troškova 2015-2018 i procena sektorskih budžetskih okvira;
- ii) realizovane u okviru desetogodišnjeg perioda dekade ove strategije, što će biti naknadno definisano kroz sektorske strategije i usklađene akcione planove;
- iii) mogućnost implementacije koja prevazilazi trajanje ove strategije, a koja sumira akcije kontinuiranih procesa koji garantuju integraciju kulturne baštine u agende održivog razvoja.

– inansiranje aktivnosti - koje će biti definisano na osnovu približne procene raspoloživih finansijskih sredstava (budžet Kosova, koji ostaje glavni izvor finansiranja u oblasti kulturnog nasleđa, opštinski budžetski fondovi IPA fondovi, donacije olakšice, sopstveni prihodi institucija, i drugo i na osnovu finansijskih analiza i akcionih planova, koji će biti materijalizovani uzimajući u obzir:

- i) izdvojene budžete za akcije aktivnosti koje su deo aktuelnih procesa;
- ii) potrebne budžete i rokove za njihovo obezbeđivanje za nove potrebne akcije/aktivnosti za efikasnu implementaciju ciljeva strategije.

– Mehanizam za praćenje implementacije strategije - strategija usmerava uspostavljanje nadzornog odbora za sprovođenje nacionalne strategije za kulturno nasleđe (MCI- NSCH) 2016-2026, čiji je cilj da prati napredak i kontroliše akcije koje vode do realizacije strateških ciljeva, kao i sisteme komunikacije i izveštavanja u vezi sa napretkom implementacije.

2. UVOD

Kulturno nasleđe je jedan od prioriternih sektora Vlade Republike Kosovo, kao što je definisano u programu Vlade Republike Kosovo 2015-2018 i u srednjoročnom okviru troškova 2015-2018. Kulturno nasleđe Kosova uključuje spomenike, lokacije, artefakte kao i njihove nematerijalne attribute, stvorene od strane svih ljudi koji su živjeli na Kosovu kroz vekove.

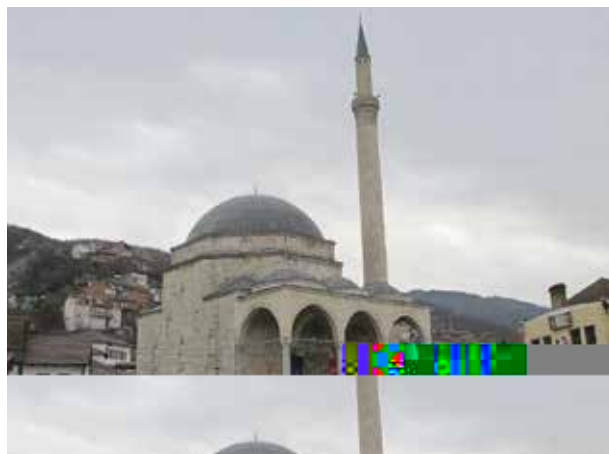
Iznad svega, Republika Kosovo obezbeđuje očuvanje i zaštitu kulturnog i verskog nasleđa, kao što je definisano u članu 9 Ustava Republike Kosovo. Osim toga, dužna je da promoviše očuvanje verskog i kulturnog nasleđa svih zajednica, i ima određene obaveze da obezbedi efikasnu zaštitu celovitosti objekata i spomenika od kulturnog i verskog značaja za zajednice, kao što je definisano u članu 58, stavu 5 Ustava Republike Kosovo.

Ustav i druga relevantna dokumenata, uključujući i pismo Kosovskih institucija od 7-og oktobra 2015, upućeno nacionalnim delegacijama UNESCO, u kome se navode obaveze Kosova u vezi zaštite verskog i kulturnog nasleđa na osnovu aneksa V odredaba CSP, čine institucionalnu osnovu izrade ove nacionalne strategije za kulturno nasleđe 2017-2027. Pravni osnov sastoji se od zakona koji su na snazi, odnosno: zakon o kulturnom nasleđu, zakonom o specijalnim zaštićenim zonama (uključujući zakon o istorijskom centru Prizrena i zakon o Velikoj Hoči), zakon o selu Zjum u Hasu, zakon o slobodi religije, zakon o eksproprijaciji, zakon o izgradnji, zakon o institucijama kulture, i zakon o lokalnoj samoupravi; ostali zakoni poput zakona o prostornom planiranju i zakona o arhivama, podzakonski akti kao što su oni o savetu za implementaciju i nadzor (IMC), određeni su u skladu sa zakonom o specijalnim zaštićenim zonama i ostalim administrativnim aktima koji obezbeđuju specijalnu zaštitu kulturnog i verskog nasleđa srpske pravoslavne crkve na Kosovu, kao i odredbe evropske saradnje i međunarodni standardi kulturnog nasleđa i najboljih praksi, uključujući i one koji promovišu kulturne i verske različitosti i dijalog.

Izrada ove dugoročne strategije obeležava važan korak u konsolidaciji smernica, politika i strateških aktivnosti u oblasti kulturnog nasleđa, kao i strateških dokumenata i programa koje je do sada pripremila MKOS. Kao takva, ova strategija ima za cilj uspostavljanje dugoročnih okvira vizija i pružanja rešenja zasnovanih na principima održivosti.

Strategija je usmerena ka evropskim ciljevima za kulturnu saradnju izraženim u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SAA), ka sveobuhvatnom pristupu u oblasti kulturnog nasleđa izraženom u praksi i planovima EU za kulturu, kao i ka regionalnoj saradnji, u okviru strategije jugoistočne Evrope 2020 za zapošljavanje i prosperitet u Evropskoj perspektivi (SEE 2020).

Okvir delovanja ove strategije zasniva se na savremenom shvatanju kulturnog nasleđa kao otvorenog i dinamičnog koncepta u cilju prilagođavanja dostignuća i promenljivih izazova u kontekstu globalnog razvoja. Zbog toga, ovaj dokument treba shvatiti kao dinamičnu programsku politiku, otvorenu za kreativnost i raznolikost sektorskih i multidisciplinarnih doprinosa u oblasti kulturnog nasleđa. U tom kontekstu, specifični ciljevi će biti identifikovani od strane institucija kulturnog nasleđa u skladu sa njihovim nadležnostima za strateško sektorsko planiranje i aktivnosti, kao deo procesa institucionalnih reformi i u funkciji implementacije ove strategije.

3. METODOLOGIJA

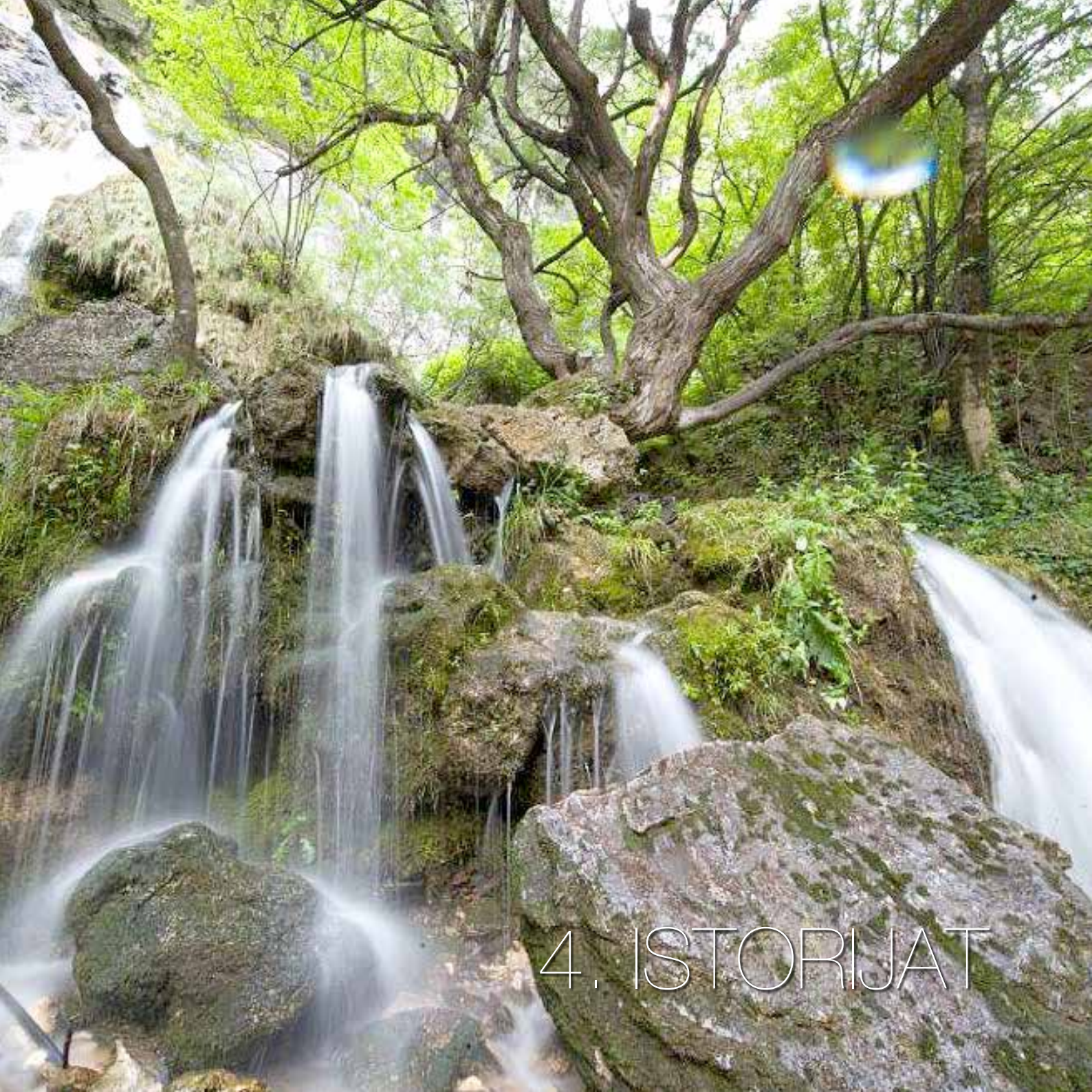
Tokom izrade strategije, dosadašnja iskustva i trenutno stanje kulturnog nasleđa Kosova temeljno su pregledani, kao i pitanja koja zahtevaju pregled i novi pravac u periodu 2017-2027. Pitanja i iskustva su identifikovana u vidu analize podataka iz relevantnih dokumenata od nacionalnog značaja za Republiku Kosovo, i na osnovu institucionalnog iskustva u svakodnevnom radu sa problemima u oblasti kulturnog nasleđa. Faktori doprinosa i smernice namenjeni ovom strategijom identifikovani su tokom procesa rada i konsultacija radne grupe, kroz primenu pozitivnih modela za analize situacija (uključujući SWOT analizu) i da bi se postigli merljivi i primenljivi rezultati (SMART principi). Proces radne grupe je organizovan u formi celodnevnih sastanaka i stalnih konsultacija. Osim toga, pet konsultativnih sastanaka je održano u cilju pripreme nacрта dokumenta.

Neka identifikovana pitanja u prethodnim strateškim i tematskim dokumentima pripremljenim od strane MKOS-a i dalje su značajna; zbog toga surefektovana u ovoj strategiji u revidiranoj formi, kako bi se omogućio među-sektorski pristup.

Institucije uključene u pripremu nacionalne strategije za kulturno nasleđe su:

- Ministarstvo kulture, omladine i sporta i institucije kulturnog nasleđa;
- Kancelarija za strateško planiranje/OPM; Ministarstvo evropskih integracija; Ministarstvo finansija;
- Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja;
- Savet za implementaciju i nadzor za pitanja koja spadaju u njegov mandat; Univerzitet u Prištini "Hasan Prishtina";
- Kosovski savet za kulturno nasleđe;
- Lokalne NVO 'CHwB' Priština i 'Ec Ma Ndryshe' Prizren

Važna faza u procesu izrade strategije jeste i konsultovanje stručnjaka na terenu i raznih interesnih strana, čije učešće obezbeđuje implementaciju strategije. Strane koje su konsultovane u toku izrade ovog dokumenta su stručnjaci na terenu iz institucija kulture, kosovskih opština, ministarstava, agencija, akademske zajednice, civilnog društva i ostalih zajednica gde je to moguće, poštujući pravila i procedure za javne konsultacije.

4. ISTORIJAT

Kulturno nasleđe Kosova je izraz i kreativnost životnih realnosti razvijenih tokom više od osam hiljada godina, od praistorije do danas. Ovo blago jedinstvenih umetničkih, estetskih, istorijskih i vrednosti tradicionalnih karakteristika ilustrovano je bogatom raznolikošću arhitektonskog, arheološkog, pokretnog i nematerijalnog nasleđa, kao i bogatim kulturnim pejzažom.

Kao i u mnogim zemljama jugoistočne Evrope, sistem zaštite kulturnog nasleđa na Kosovu nije na nivou savremenih zahteva i trendova. Ova razlika se pojavljuje kao rezultat istorije od preko pola veka političke instrumentacije i njenog subjektivnog tretmana od strane bivšeg komunističkog režima koji je završen masovnim uništenjem kulturnog nasleđa u kontekstu rata na Kosovu 1998-99, kao i tokom nemira iz marta 2004. Uprkos naporima da se poboljša stanje tokom perioda tranzicije, sektor kulturnog nasleđa ostaje i dalje veoma složen i krhki u novom generalnom razvoju. Uz konsolidaciju demokratskih institucija, sistem zaštite i očuvanja kulturne baštine na Kosovu postepeno je poboljšan i danas zauzima značajno mesto u državnim politikama.

Uprkos brojnim izazovima, kako nasleđenih tako i nedavno stvorenih, MKOS je stalno činilo napore za unapređenje procesa u oblasti kulturnog nasleđa, učinivši njegovu zaštitu i promociju prioritetom Vlade.

Nacionalna strategija za kulturno nasleđe dolazi kao rezultat tog pravca i potrebe za strukturno adresiranje sadašnjih i budućih izazova, u skladu sa orijentacijom Kosova za otvorenu kulturnu saradnju sa EU u okviru sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA), kao i opredeljenje za članstvo u UNESCO. U tom kontekstu, strategija se odnosi na tri osnovna aspekta koja direktno imaju za cilj otvaranje izgleda za promociju pravih društveno-kulturnih i ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa Republike Kosovo, kao i povećanje vidljivosti svog potencijala kao nacionalnih i univerzalnih vrednosti.

Kosovo je odlučno na svom putu ka evropskim integracijama. Važan deo ove obaveze i dalje je unapređenje zakonskog i institucionalnog okvira za zaštitu i promociju kulturnog nasleđa, u skladu sa zakonima i drugim relevantnim dokumentima navedenim u aneksu 1 ove strategije, kao i sa standardima EU i kriterijumima UNESCO. U tom smislu, strategija ima za cilj sistematsko strukturisanje kulturnog nasleđa u pravnom okviru Kosova i efikasno umrežavanje institucija kulturnog nasleđa.

[i] U kontekstu zakonske i institucionalne reforme, strategija preuzima vodeću ulogu za promovisanje institucija kulturnog nasleđa i sistema zaštite kroz među- institucionalnu koordinaciju i u skladu sa pravcem Kosova ka prioritetima Evropskog partnerstva i ka članstvu u UNESCO.

Očuvanje kulturnog nasleđa je svačija odgovornost i važan faktor u održivom urbanom, socijalnom, ekonomskom i kulturnom razvoju zemlje. Standard u oblasti nasleđa je upravo njegova multidisciplinarni priroda. Kulturno nasleđe na Kosovu trenutno nije uključeno u planove razvoja na željenom nivou. U tom kontekstu, poseban izazov za Kosovo i dalje je među-institucionalna koordinacija i opšte uključivanje u proces planiranja i upravljanja društvenim, ekonomskim i kulturnim razvojem, sa fokusom na prostorne i urbanističke razvojne planove. U tom smislu, strategija ima za cilj sistematsko strukturisanje kulturnog nasleđa kroz integrisani pristup planiranju i upravljanju razvoja u zemlji.

Kulturno nasleđe Kosova je sastavni i važan deo naše životne sredine, i smatra se blagom čitavih generacija kosovskog društva i šire. Njegov gubitak je nepovratna vrednost u oštećivanju identiteta i kulturne raznolikosti zemlje. Kao važan deo procesa zaštite, a istovremeno poseban izazov za Kosovo i dalje je obrazovanje i svest građana, kao i promocija i povećanje vidljivosti potencijalne vrednosti kulturnog nasleđa na nacionalnom i međunarodnom nivou. Naglasak u ovom procesu imaće efikasna zaštita nematerijalnog nasleđa, kao i promocija kulturne raznolikosti i dijaloga.

Proces implementacije ove strategije biće razvijen u dužem vremenskom periodu, kroz strateško planiranje MKOS-a, akcionih planova i detaljnih programa za kulturno nasleđe. Proces će obuhvatiti različite strane iz relevantnih ministarskih nivoa, centralnih i lokalnih institucija, kao i međunarodnih, sa ciljem da se stvori željena sinergija u funkciji ispunjavanja vladinih prioriteta.

[ii] Integrisani pristup koji promovise ova strategija čini stub sistema očuvanja, zaštite, korišćenja i prezentacije kulturnog nasleđa Kosova, rukovodeći se međunarodnim principima I održivim urbanim, ekonomskim, socijalnim i kulturnim razvojnim trendovima.

[iii] Kao odgovor na potrebu za obrazovanjem, promovisanje i kontinuirano upoznavanje građana. Strategija okreće focus ka izuzetnoj ulozi koju kulturno nasleđe ima u podsticanju osećaja kulturnog identiteta i pripadnosti, u promociji i omogućavanju inter-kulturnog i među-religijskog dijaloga, i kao izvor inspiracije i inovacije za nove generacije.

5. VIZIJA, CILJEVI I POD-CILJEVI

Kulturno nasleđe će u narednih deset godina biti važan stub održivog razvoja zemlje. U tom kontekstu, Vlada Kosova će raditi na daljem unapređivanju sistema zaštite, na efikasnoj saradnji i povećanju učešća u procesima planiranja i upravljanja razvojem, kao i na promovisanju pravih društveno-kulturnih i ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa Republike Kosovo.

CILJEVI

POD-CILJEVI

<p>[i] U kontekstu zakonske i institucionalne reforme, strategija preuzima vodeću ulogu za promovisanje institucija kulturnog nasleđa i sistema zaštite kroz među-institucionalnu koordinaciju i u skladu sa pravcem Kosova ka prioritetima Evropskog partnerstva i ka članstvu u UNESCO.</p>	<p>1. Unapređenje zakonskog i institucionalnog okvira</p> <p>Ulaganje u institucije kulturnog nasleđa i u pravni sistem zaštite ostaje prioritet i tokom perioda ove strategije.</p>
<p>[ii] Integrisani pristup koji promoviše ova strategija čini stub sistema očuvanja, zaštite, korišćenja i prezentacije kulturnog nasleđa Kosova, rukovodeći se međunarodnim principima i održivim urbanim, ekonomskim, socijalnim i kulturnim razvojnim trendovima.</p>	<p>2. Integrisani pristup u zaštiti kulturnog nasleđa, ka održivom razvoju</p> <p>Kulturno nasleđe postaje resurs za ekonomski, socijalni i kulturni održivi razvoj</p> <p>3. Uključivanje kulturnog nasleđa u razvojne planove</p> <p>Integrisano očuvanje zasniva se na razvojnim planovima i planovima upravljanja i na održivim projektima što zamenjuje trenutni pristup zasnovan na aktivnostima konzerviranja-restauracije</p>

[iii] Kao odgovor na potrebu za obrazovanjem, promovisanje i kontinuirano upoznavanje građana. Strategija okreće focus ka izuzetnoj ulozi koju kulturno nasleđe ima u podsticanju osećaja kulturnog identiteta i pripadnosti, u promociji i omogućavanju inter-kulturnog i među-religijskog dijaloga, i kao izvor inspiracije i inovacije za nove generacije.

4. Promovisanje kulturnog nasleđa

Komunikacija i promocija kulturnog nasleđa pokazaće prave društveno-kulturne i ekonomske vrednosti kulturnog nasleđa Kosova

5. Obrazovanje, obuka i aktivno učešće u zaštiti kulturnog nasleđa

Razvoj savremene debate u oblasti kulturnog nasleđa doprineće poboljšanju imidža Kosova

UNAPREĐENJE ZAKONSKOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA

Ulaganje u institucije kulturnog nasleđa i u pravni sistem zaštite takođe ostaje prioritet tokom perioda ove strategije

1.1. Unapređenje zakona, usklađivanje i implementacija

- 1.1.1. Kompletiranje zakonodavstva, usklađivanje zakona i podzakonskih akata o kulturnom nasleđu sa drugim kosovskim zakonima,
- 1.1.2. Kontinuirano približavanje/usklađivanje zakonodavstva o kulturnom nasleđu sa zakonodavstvom EU;
- 1.1.3. Efektivna implementacija zakona i politika o kulturnom nasleđu, uključujući zakon o specijalnim zaštićenim zonama;
- 1.1.4. Članstvo u međunarodnim organizacijama.

1.2. Razvoj institucija za kulturno nasleđe

- 1.2.1. Poboljšanje fizičke i tehničke infrastrukture kulturnih institucija;
- 1.2.2. Reforma i umrežavanje institucija za kulturno nasleđe;
- 1.2.3. Transparentnost i odgovornost;
- 1.2.4. Partnerstvo sa srodnim institucijama u regionu i šire.

1.3. Popis i digitalizacija kulturnog nasleđa

- 1.3.1. Održavanje i unapređenje digitalne baze podataka;
- 1.3.2. Kompletiranje listi u kategoriji nematerijalnog nasleđa i kulturnih pejzaža;
- 1.3.3. Tekuće održavanje privremene liste i izrada nacionalnog registra;
- 1.3.4. Integracija izgrađenog nasleđa u nacionalnim sistemima podataka.

Ovo poglavlje obuhvata tri orijentacione akcije i 13 mera čiji je cilj substantivni napredak i dugoročni zakonski i institucionalni sistem kulturnog nasleđa na Kosovu; od toga, njih pet korespondira sa ciljevima programa Vlade Kosova (2015-2018). Rokovi i usmereni budžeti definisani ovom strategijom služiće za dizajniranje dodatnih politika, uključujući koncept dokumente i akcione planove, koji će biti pripremljeni od strane entiteta utvrđenih ovom strategijom kao institucije nosioci i/ili međuinstitucionalnih multisektorskih grupa u skladu sa okvirom orijentacionog akcionog plana ove strategije. Ovaj cilj će biti realizovan uz podršku Vlade Kosova, i kroz među-ministarsku koordinaciju (uključujući i među- institucionalnu MKOS-a sa CHIA, nacionalnim agencijama i podređenim institucijama MKOS-a) .

Mere uključene u orijentacionoj akciji 1.1. bave se zakonskim okvirom, kompletiranjem i sistematskim usklađivanjem zakonodavstva o kulturnom nasleđu sa drugim kosovskim zakonima i sa zakonima EU, efikasnom implementacijom kulturnih politika, kao i članstvom u međunarodnim organizacijama, sa fokusom na UNESCO. Povratak arheološkog i etnološkog blaga Kosova i arhivske građe kulturnog nasleđa Kosova iz Srbije ostaje konstantna referenca na međunarodnim platformama. Mere usvojene u skladu sa ovom orijentacijom su uglavnom akcije koje su deo tekućeg rada MKOS-a na jačanju zakonskog i institucionalnog okvira. Veliki broj novih akcija koje se ovde promovišu po prvi put sa ciljem efikasne i sadržajne implementacije ove usmerene akcije, kao što je izrada komentara na zakonske odredbe Kosovskog zakonodavstva koje regulišu kulturno nasleđe, valorizacija u skladu sa kriterijumima svetskog kulturnog nasleđa, uspostavljanje mehanizama za praćenje i implementaciju, upravljanje implementacijom, uključujući i ispunjavanje preporuka iz Izveštaja o napretku 2015, koji se odnosi na efikasnu implementaciju politika i zakonodavstva na snazi.

Orijentaciona akcija 1.2. bavi se daljim razvojem institucija kulturnog nasleđa. Poboljšanje fizičke i tehničke infrastrukture je mera koja ostaje deo rada MKOS-a kao preduslov za sprovođenje institucionalne reforme i praksi dobrog upravljanja (transparentnosti i odgovornosti). Uključene mere bave se definicijom statusa institucija kulturnog nasleđa i uspostavljanjem novih institucija (Arheološki muzej, Etnološki muzej, i Prirodnjački muzej.). Potpuno funkcionisanje i umrežavanje je proces koji se ovom strategijom cilja završiti, otvarajući mogućnosti za stvaranje održivih partnerstava sa srodnim institucijama u regionu i šire u specijalizovanim oblastima kulturnog nasleđa (iskop, konzervacija/restauracija, popis, budžetiranje, obrazovanje) . Implementacija ove orijentacione akcije je takođe podržana iskustvom MKOS-a i stalnim angažovanjem u okviru saradnje za rehabilitaciju regionalnog nasleđa (Ljubljanski proces).

Orijentaciona akcija 1.3 . fokusira se na jačanje popisa i digitalizacije sistema kulturnog nasleđa po vodećim principima EU i kriterijumima UNESCO, i najboljim praksama u regionu i svetu. Pored ažuriranja i objavljivanja privremenih listi i kontinuiranog završetka baze podataka kulturnog nasleđa (KBS , kritične mere uključene u ovu orijentacionu akciju su: izviđanje istraživanje, dokumentovanje i valorizacija duhovnog nasleđa i kulturnih predela, uspostavljanje modela za trajnu zaštitu, uspostavljanje proceduralne platforme za nacionalni registar, i integracija kartografskih i numeričkih podataka i u nacionalnom/regionalnom sistemu podataka.

INTEGRISANI PRISTUP U KULTURNOM NASLEĐU, KA ODRŽIVOM RAZVOJU

Kulturno nasleđe postaje resurs za ekonomski, socijalni i kulturni održivi razvoj, kroz među-institucionalnu i multisektoralnu sardanju

2.1. Efektivno i inkluzivno očuvanje i upravljanje imovinom kulturnog nasleđa kao predušlov za održivi razvoj

- 2.1.1. Nastavak i unapređenje programa za hitne intervencije, uz garantovanje prava vlasnika, korisnika i posednika kulturnih dobara;
- 2.1.2. Kontinuirano praćenje i održavanje imovine kulturnog nasleđa;
- 2.1.3. Izrada planova upravljanja i imenovanje upravnih jedinica za glavne lokacije kulturnog nasleđa;
- 2.1.4. Poboljšanje pristupa javnosti i promocija održivog korišćenja imovine kulturne baštine.

2.2. Uključivanje kulturne baštine u agendu održivog razvoja

- 2.2.1. Identifikacija i zakonska zaštita kulturnih pejzaža;
- 2.2.2. Uključivanje kulturnih pejzaža u mehanizmima društveno- ekonomskih i prostornih razvoja za planiranje i upravljanje;
- 2.2.3. Promocija održivog turizma u oblastima i lokacijama kulturnog nasleđa.

2.3. Stvaranje i udruživanje u platforme za saradnju

- 2.3.1. Multi-sektorska i među-institucionalna saradnja u održivom planiranju i upravljanju razvojnih projekata/kapitalnih investicija;
- 2.3.2. Među-opštinska saradnja u planiranju i održivom upravljanju teritorija i među-opštinskih itinera kulturalnog nasleđa;
- 2.3.3. Prekogranična saradnja u održivom planiranju i upravljanju projektima koji promovišu regionalnu evropsku kulturnu raznovrsnost i identitet.

Ovo poglavlje obuhvata tri orijentacione akcije i 11 mera čiji je cilj sprovođenje principa održivog razvoja kroz integrirani pristup; od toga, dve odgovaraju ciljevima programa Vlade Kosova (2015-2018) i dva uputstvima plana rada za kulturu EU (2015-2018). Implementacija ovog cilja u velikoj meri zavisi od efikasne među-institucionalne i multi-sektorske saradnje izražene u nacionalnim politikama i strateškim dokumentima koji će biti usklađeni kroz sistematski rad među-ministarskih radnih grupa i uz doprinos istraživačkih i obrazovnih institucija na Kosovu. Orijetacione akcije stečene u ovom cilju uzimaju u obzir budžetska ograničenja i realne mogućnosti za realizaciju u toku perioda ove strategije.

Mere uključene u orijentacionu akciju 2.1. uglavnom su radnje koje su deo tekućeg procesa rada MKOS-a; od toga dve zahtevaju koordinaciju akcija sa Vladom Kosova: osnivanje fonda kao uslov za unapređenje programa za hitne intervencije, kao i oznaka na svim nivoima kao preduslov za efikasno unapređenje javnog pristupa i promociju imovine kulturalnog nasleđa. Hitne intervencije će se obavljati u konsultaciji i uz potpuno uvažavanje prava vlasnika, korisnika i posednika kulturalnih dobara. Ovo se posebno odnosi na mesta stambenog nasleđa gde zajednice žive, kao što su srpski pravoslavni manastiri i crkve u kojima se živi monaški život. Prioritet za budžet biće redefinisavanje praćenja i kontinuiranog sistema održavanja kulturalnog nasleđa, kao i postavljanje prioriteta i izrada planova upravljanja. Konkretna akcija implementacije zasnovana na trenutnom radu MKOS-a je uspostavljanje arheoloških parkova na lokalitetima Ulpijana i Dresnik.

Što se tiče upravljanja i održavanja mesta koja su vlasništvo Srpske pravoslavne crkve, Srpska pravoslavna crkva će imati potpuno diskreciono pravo u upravljanju i pristupu svojim kulturalnim dobrima, uključujući i konzervaciju i restauraciju spomenika u skladu sa međunarodnim standardima, postupajući u skladu sa kosovskim zakonima. Pored toga, proces rekonstrukcije spomenika će biti završen na osnovu "Izveštaja Tehničke Procjene o Programu Rekonstrukcije Srpskih Pravoslavnih Verskih Objekata Oštećenih u Martu 2004. godine na Kosovu" Saveta Evrope, izdat u aprilu 2012. godine.

Orijentaciona akcija 2.2. stvara platformu za sistematsku saradnju sa MŽSPP, MER i MTI za integraciju kulturnog nasleđa u agendu društveno-ekonomskog, kulturnog i prostornog razvoja Kosova i njegovu promociju kao resurs održivog razvoja. Strategija definiše kulturni pejzaž kao predmet i fokus ove platforme za koju je takođe odlučeno da se izradi poseban program strategija. Proces identifikacije, pravne zaštite i uključivanje kulturnih pejzaža u mehanizme društveno-ekonomskih razvoja za planiranje i upravljanje, upravljaće i koordinisati MKOS u skladu sa zahtevima Evropske konvencije i prioritetima Kosova za održivi urbani prostorni razvoj i otvorenu i konkurentnu ekonomiju.

Orijentaciona akcija 2.3. deo je kontinuiranog procesa rada Vlade Kosova za promociju kulturnog nasleđa i kulturnog turizma u zemlji i inostranstvu. Mere su uglavnom fokusirane na stvaranje mehanizama za sistematsku i tematsku saradnju na nacionalnom: među- ministarskom, među-opštinskom i među-institucionalnom nivou, kao i na regionalnom nivou, sa fokusom na prekograničnu saradnju.

UKLJUČIVANJE KULTURNOG NASLEĐA U RAZVOJNE PLANOVE

Integrirano očuvanje zasnovano na razvojnim planovima i planovima upravljanja i na održivim projektima zamenjuje dosadašnji pristup zasnovan na aktivnostima konzerviranja-restauracije

3.1. Jačanje integrirane konzervacije kao temeljnog koncepta za održivi razvoj

- 3.1.1. Ažuriranje strateškog dokumenta MKOS-a o integriranoj konzervaciji;
- 3.1.2. Razvoj politika i instrumenata za integrirano i efektivno planiranje i upravljanje kulturnim nasleđem;
- 3.1.3. Stvaranje eksperimentacioni okvir za dinamično i sistematsko teritorijalno planiranje

3.2. Uključivanje kulturnog nasleđa u nacionalne politike i dokumenta za prostorno planiranje

- 3.2.1. Ažuriranje odredbi kulturnog nasleđa u dokumentu prostornog plana Kosova i njegovo uključenje u zonsku kartu Kosova;
- 3.2.2. Identifikacija/jačanje administrativnih, finansijskih i obrazovnih mera za integriranu konzervaciju, i njihovo uključivanje u nacionalne politike;
- 3.2.3. Unapređenje koordinacija zakonodavnih mera u sprečavanju nekontrolisanog urbanog i ruralnog razvoja;
- 3.2.4. Jačanje procene uticaja na kulturno nasleđe kao deo mehanizma za procenu uticaja na životnu sredinu (EIA);
- 3.2.5. Podsticanje efektivnog učešća svih zajednica u procesu planiranja i izrade.

3.3. Uključivanje kulturnog nasleđa u opštinska planska dokumenta

- 3.3.1. Definicija ruralnih i urbanih istorijskih zona/centara i njihova integracija u procese planiranja opštinskog razvoja;
- 3.3.2. Sticanje integrisanog pristupa očuvanju i urbanom razvoju i njegov odraz na opštinske zonske karte;
- 3.3.3. Razvoj pilot projekata na osnovu integralnog pristupa u skladu sa savremenim principima i praksama za konzervaciju, restauraciju i adaptivnu ponovnu upotrebu;
- 3.3.4. Sticanje zasnovanog pristupa istorijskom urbanom predelu za opštinsko planiranje i upravljanje širokih područja područja kulturnog nasleđa, po preporukama UNESCO (2011).

Ovo poglavlje obuhvata tri orijentacione akcije i 11 mera čiji je cilj implementacija principa integrisane konzervacije. Implementacija ovog cilja zahteva uspostavljanje platforme za kontinuiranu i strukturisanu saradnju MKOS-a sa MŽSPP, MALS i posebno sa kosovskim opštinama, kao i proširenje partnerstva i participativnog planiranja sa građanima, civilnim društvom i privatnim sektorom.

Orijentaciona akcija 3.1. obuhvata mere čiji je cilj uspostavljanje principa integrisanog očuvanja i njegova substantivna i dugoročna integracija u procesima planiranja, razvoja i upravljanja zaštićenim područjima. Prioritet će biti ažuriranje strateškog dokumenta MKOS- a o integrisanoj konzervaciji kako bi se odgovorilo na ciljeve ove strategije. Neizbežan deo ovog napora jeste razvoj politika i instrumenata za integrisano i efikasno upravljanje kulturnim nasleđem uzimajući u obzir preporuke definisane u međunarodnim doktrinarnim dokumentima, kao i budžetska ograničenja i mogućnosti pravog razvoja na Kosovu.

Orijentaciona akcija 3.2. ima za cilj efikasno sprovođenje zakonskih odredbi u oblasti prostornog planiranja i planiranja kulturnog nasleđa koje će se postići kroz sistematsku saradnju MKOS-a sa MŽSPP, MALS, kosovskim opštinama i drugim nadležnim institucijama u ovim oblastima. Prioritet programa biće uključivanje kulturnog nasleđa u nacionalne politike i dokumente prostornog planiranja (prostorni plan Kosova i zonska karta Kosova i druge politike). Strategija u ovom delu poziva na jačanje procene uticaja na kulturno nasleđe kao deo mehanizma procene uticaja na životnu sredinu (EIA), kako bi se obezbedila zaštita od neodgovarajućih dešavanja u zaštićenim urbanim i ruralnim sredinama. U ovom trenutku, zajednička akcija između MKOS, MŽSPP, MALS, opština i inspektora na centralnom i lokalnom nivou biće operacionalizovana, u cilju sprovođenja zakona o izgradnji bez dozvole. Pored toga, ostali relevantni zakoni, uključujući pravni okvir SPZ shodno će se primenjivati.

Uključivanje kulturnog nasleđa u opštinskim planskim dokumentima predstavlja cilj i istovremeno poseban izazov za kosovske opštine. Orijentaciona akcija 3.3. se uglavnom bavi radnjama koje su deo već uspostavljenih procesa za zaštitu istorijskih lokacija/centara u gradovima i selima, ali koja treba da se promoviše u smislu teritorijalne pokrivenosti, kao i obuhvatanja metodologija i najboljih praksi integrisane konzervacije koje promovišu podsticanje kreativnosti i inovativnosti, na osnovu zdrave konkurencije. Budžetski prioritet će biti da se definišu urbane i ruralne istorijske lokacije/centri i njihov odraz u razvojnim planovima opština i opštinskih zonskim kartama. MKOS u saradnji sa kosovskim opštinama, u koordinaciji sa, i uz saglasnost vlasnika, korisnika i posednika dobara, stimulisće razvoj pilot projekata koji promovišu integrisani pristup u skladu sa principima i savremenim praksama za očuvanje, restauraciju i prilagodljivu ponovnu upotrebu izgrađenog nasleđa. Prioritet programa će biti identifikacija pilot projekata koji promovišu zasnovan pristup istorijskom urbanom predelu za međuopštinsko planiranje i upravljanje širokim lokacijama centrima kulturnog nasleđa, po preporukama UNESCO.

PROMOVISANJE KULTURNOG NASLEĐA

Komunikacija i promocija kulturnog nasleđa pokazaće prave društveno-kulturne, ekonomske i vrednosti kulturnog nasleđa Kosova

4.1. Studija i interpretacija kulturnog nasleđa

- 4.1.1. Cilj i inkluzivna studija i interpretacija društveno-kulturnih i ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa Kosova;
- 4.1.2. Povećanje broja objava, vodiča, virtuelnih medija, itd i sistematska distribucija u zemlji i inostranstvu;
- 4.1.3. Povećanje upotrebe digitalnih medija i internet mreža za promociju kulturnog nasleđa Kosova.

4.2. Razvoj kulturnog turizma na osnovu principa održivog

- 4.2.1. Postizanje strateških pristupa za održivi razvoj turizma,
- 4.2.2. Pобољшanje turističke infrastrukture, standardizacija i prostorni raspored na strateškim tačkama lokacijama na celoj teritoriji Kosova;
- 4.2.3. Stvaranje reprezentativne simbolike za imovinu i glavne lokacije kulturnog nasleđa;
- 4.2.4. Promovisanje tradicionalne lokalne gastronomije kao turističkog proizvoda;
- 4.2.5. Marketing i brendiranje značajnih kulturnih i socijalno - ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa i njihova promocija po globalnim principima održivog ekonomskog razvoja.

4.3. Promocija kulturne raznolikosti, poštovanje i zaštita nasleđa i kulturno izražavanje zajednica na Kosovu

- 4.3.1. Promocija konvencije UNESCO-a o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izražaja, univerzalne deklaracije UNESCO-a o kulturnim različitostima, konvencije Saveta Evrope o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo i drugih relevantnih dokumenata o najboljim praksama;
- 4.3.2. Poštovanje i zaštita nasleđa i kulturnog izražavanja zajednica Kosova;
- 4.3.3. Nastavak saradnje sa IMC i Srpskom pravoslavnom crkvom, kao i promovisanje konkretnih akcija, poštovanja i poverenja kao dodatnih vrednosti

Ovo poglavlje obuhvata tri orijentacione akcije i 10 mera čiji je cilj komunikacija i promovisanje nasleđa i raznolikosti kulturnog izražaja na Kosovu, što je postavljanje u kulturnom turizmu i u uslovima održivog razvoja. Četiri orijentacione akcije odgovaraju ciljevima programa Vlade Kosova (2015-2018), od toga dve sa preporukama Evropske povelje za kulturni turizam i dve sa orijentacijom plana rada za kulturu EU (2015-2018). Sprovođenje ovog cilja u velikoj meri zavisi od partnerstva o planiranju i razvoju inkluzivne interpretacije, prezentacije i komunikacije, marketinga i brendiranja kulturnog nasleđa u javnoj sferi i socijalnom i privatnom sektoru. Ovim poglavljem izrada strateških dokumenata je usklađena, koja će utvrditi konkretne pravce i realne mogućnosti za implementaciju ove strategije.

Mere uključene u orijentacionu akciju 4.1. uglavnom su radnje koje su deo tekućeg rada MKOS-a i koji se odnose na studiranje, tumačenje i objavljivanje studija i promotivnih materijala; mere i prpratne aktivnosti koje se odnose na razvoj kulturnog turizma zahtevaju koordinaciju aktivnosti sa Vladom Kosova (npr. otvaranje turističkih stranica za celu teritoriju Kosova i turističkih lokaliteta odvojeno, kao preduslov za povećanje korišćenja digitalnih medija i online mreže za promociju kulturnog nasleđa Kosova) .

Orijentaciona akcija 4.2. stvara platformu za razvoj održivog turizma u skladu sa svetskim principima i praksama usklađenim i podržanim u Evropskoj povelji (2007 i međunarodnim smernicama za održivi turizam, koje promoviše UNESCO. Prioritet programa će biti postavljanje reprezentativne simbolike koja će se koristiti za kreiranje brendova i marketing tradicionalnih proizvoda i značajnih vrednosti nasleđa. Budžetski prioritet će biti poboljšanje turističke infrastrukture (obeležavanje, info-centri, veza operatora za događaje, itd sa programskom podrškom Vlade Kosova, standardizacija informacionih tačaka po odabranom modelu u saradnji sa MTI i prostorne strateške distributivne linije/tačke (aerodromi, železničke autobuske stanice, gradski centri u saradnji sa opštinama i nadležnim ministarstvima.

Definicija ove orijentacione akcije 4.2 i interakcija sa drugim objektivnim pravcima ove strategije biće u skladu sa strateškim pristupima za razvoj održivog turizma koji će biti usvojeni od strane institucija partnerske platforme, koja je promovisana ovom strategijom.

Orijentaciona akcija 4.3 ima za cilj da promoviše kulturnu raznolikost kroz sveobuhvatnu distribuciju Konvencije UNESCO-a o kulturnoj različitosti. Prioritetna mera u tom pravcu I dalje je saradnja sa Srpskom pravoslavnom crkvom, kao i poštovanje i zaštita nasleđa i kulturnog izražaja manjinskih zajednica na Kosovu .

OBRAZOVANJE, OBUKA I AKTIVNO UČEŠĆE U ZAŠTITI KULTURNOG NASLEĐA

Razvijena savremena debata u oblasti kulturnog nasleđa doprineće poboljšanju imidža Kosova

5.1. Poboljšanje “pristupa za sve” u kulturnom nasleđu

- 5.1.1. Promocija nacionalne strategije za kulturno nasleđe, sa ciljem jačanja javne debate i svesti u vezi sa ciljevima nacionalne strategije
- 5.1.2. Poboljšanje intelektualnog, fizičkog i virtualnog pristupa imovini i lokalitetima kulturnog nasleđa
- 5.1.3. Promovisanje alternativnih koristi lokaliteta nasleđa, sa ciljem jačanja veze između kulturnog nasleđa i umetnosti
- 5.1.4. Promovisanje tradicionalnog znanja, transfer kolektivne memorije i usmene istorije od starijih generacija na mlade generacije

5.2. Poboljšanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih u kulturnom nasleđu

- 5.2.1. Profesionalna specijalizacija i licenciranje strana uključenih u aktivnosti konzervacije-restauracije.
- 5.2.2. Programi obuke za vodiče, kustose muzeja, menadžere, službenike laboratorija i ostale profesionalce na terenu;
- 5.2.3. Moduli u formalnom i neformalnom obrazovanju, organizovanje naučnih istraživanja, debata i konferencija u oblasti kulturnog nasleđa.
- 5.2.4. Obuka o primeni tehnologija i tehničkih aparatura za dokumentovanje i savremen tretman kulturnog nasleđa

5.3. Obrazovanje mladih generacija o kulturnom nasleđu

- 5.3.1. Sistematsko uključenje kulturnog nasleđa u plan i program obrazovnog sistema;
- 5.3.2. Izučavanje, priznavanje, arhiviranje, dokumentovanje praksi i tehnika tradicionalne umetnosti;
- 5.3.3. Ohrabrivanje kreativnih ideja, filantrofije, dobročiniteljstva

Ovo poglavlje obuhvata tri orijentacione akcije i 11 mera koje imaju za cilj podizanje nivoa obrazovanja, obuke i aktivnog učešća u zaštiti kulturnog nasleđa u cilju kontinuiranog podizanja svesti interne i eksterne javnosti kao važan faktor u pozitivnom razvoju kulturnog imidža Kosova.

Mere uključene u orijentacionu akciju 5.1. promovišu slobodan pristup kulturnom nasleđu, kao važnom segmentu ljudskih prava i kao neophodnom uslovu za kulturno obrazovanje, stručno osposobljavanje i promociju savremene debate u pitanjima iz oblasti kulturnog nasleđa. Pобољšanje pristupa za sve i promocija znanja definisani su u strategiji, a potpiru se deklaracijom UNESCO o kulturnoj različitosti i takođe uzima u obzir pravce plana rada za kulturu EU (2015-2018). Prioritet programa će biti promocija nacionalne strategije za kulturno nasleđa 2017-2027 sa ciljem podizanja svesti u vezi sa ciljevima strategije. Akcija sa budžetskim prioritet u ovom trenutku će biti implementacija pilot projekata koji, između ostalog, omogućavaju promociju strategije i sveobuhvatno širenje svojih ciljeva, a koji mogu poslužiti kao primer za prenos stečenog iskustva u druge aktivnosti strategije.

Orijentaciona akcija 5.2. ima za cilj da razvije održive sisteme obrazovanja i formalnu i neformalnu obuku u sektoru zaštite, tretiranja, adaptivnog korišćenja i promocije kulturnog nasleđa na principima održivosti. Pravni prioritet ostaje stručno usavršavanje i licenciranje lica koja se bave aktivnostima konzervacije-restauracije, kao osnovni uslov za razvoj profesionalnih kapaciteta zaposlenih u kulturnom nasleđu. Ova orijentaciona akcija takođe ima za cilj kvalitativnu i suštinsku konsolidaciju aktivnosti i programa obuke koje pružaju javne institucije, međunarodni programi i civilno društvo (npr programi za vodiče, kustose muzeja, menadžere, službenike u laboratorijama, itd , kao i njegove uravnotežene distribucije u funkciji efikasne implementacije ciljeva ove strategije. U tom smislu, MKOS će nastaviti sa sistematskom podrškom u organizovanju naučnih istraživanja, skupova, debata, konferencija i takođe kulturnih i medijskih aktivnosti u oblasti kulturnog nasleđa. Budžetski prioritet će biti konsolidacija tehnologija i tehničkih sredstava za savremeno dokumentovanje i tretman kulturnog nasleđa kao i obuka zaposlenih o njihovoj primeni.

Orijentaciona akcija 5.3. ima za cilj uspostavljanje okvira za kontinuirano teorijsko obrazovanje i profesionalnu praksu u oblasti kulturnog nasleđa. Važna mera u tom pogledu je uspostavljanje dugoročne i strukturirane saradnje sa Ministarstvom obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT za završetak i razvoj nastavnih planova i obrazovanje novih generacija o kulturnom nasleđu. Program i srednjoročni prioritet ove saradnje će biti izučavanje, priznavanje, arhiviranje, dokumentovanje praksi i tehnika tradicionalne umetnosti, kao i podsticanje kreativnih ideja, filantropije i dobročinstva u kulturnom nasleđu kroz širenje i podršku šema udruženja članstva i prijatelja od poverenja, fondacija, udruženja i klubova, regulisanje sponzorstava i prikupljanje sredstava i donacija.

6. NAREDNI KORACI
U IMPLEMENTACIJI
STRATEGIJE

A. Akcioni plan I komplementarne politike:

Akcioni plan je ključni instrument za operacionalizaciju i implementaciju strategije. Ovaj dokument će biti stavljen na javnu raspravu nakon konsolidacije preporuka koje će biti prikupljene prilikom javne rasprave ovog nacrtu strategije.

Akcioni plan ove strategije definiše mere i orijentacione aktivnosti za svaki strateški cilj, svoja koordinaciona tela i entitete koji su definisani kao institucije i/ili institucionalne/multisektorske grupe za njihovu realizaciju, rokove i materijalna sredstva potrebna za implementaciju, i kao indikatori nadgledanja implementacije.

Akcioni plan definiše mere i akcije koji su u potpunosti ili delimično deo politika i postojećih strategija i kvalifikuje ih kao:

- i) da se implementira u periodu od tri godine, i u tom slučaju se kao vodič uzima srednjoročni okvir troškova 2015-2018, i procena sektorskih budžetskih okvira koje će pripremiti odgovorni subjekti definisani kao odgovorne institucije/grupe za implementaciju;
- ii) da se implementira u periodu od deset godina/jedne decenije ove strategije, što će se dalje definisati kroz sektorske strategije i akcione planove koje će izraditi institucije kulturnog nasleđa u skladu sa njihovim nadležnostima za planiranje i stratešku sektorsku akciju;
- iii) mogućnost implementacije koja prevazilazi trajanje ove strategije, i sumira akcije i kontinuirane procese koji obezbeđuju integraciju kulturnog nasleđa u agende održivog urbanog, ekonomskog, kulturnog i društvenog razvoja Republike Kosovo. U tom kontekstu, strategiju treba razumeti kao dinamičan plan otvoren za promene, kako bi odgovorila zahtevima i promenljivim pogledima na nacionalnom i međunarodnom nivou.

MKOS je zadužen za implementaciju akcionog plana, za svoje organizacione jedinice, odgovorne za zaštitu i očuvanje kulturnog nasleđa i njene podređene institucije, kao i druge relevantne centralne organe, institucije, agencije i javne institucije, opštine i druge organizacije.

B. Finansiranje aktivnosti:

Implementaciju strategije finansiraće:

- a) Budžet Kosova, koji ostaje glavni izvor finansiranja u oblasti kulturnog nasleđa;
- b) Budžetski fondovi opštinskih vlasti;
- c) IPA fondovi i programi EU (u tom kontekstu, važno je da se ojačaju institucionalni apsoptivni kapaciteti na svim nivoima);
- d) Donacije i ostali lokalni i međunarodni izvori finansiranja;
- e) Olakšice u oblasti održivog razvoja i kulturnog turizma koje proizilaze iz sektorskih programa određenih ministarstava (MKOS, MTI, MIR, MALS, MONT, itd ;
- f) Sopstveni prihodi institucija/zainteresovanih strana i od strane potrošača (naplate za ulaz u lokacije kulturnog nasleđa, turističke i ugostiteljske aktivnosti, prodaja suvenira i promotivnih materijala, itd);
- g) Sponzorstvo konkretnih akcija od strane privatnog poslovnog sektora podržanog konceptom korporativne odgovornosti;
- h) Raspodela sredstava od strane svih učesnika u implementaciji strategije, po aktivnostima i njihovom učešću u specifičnim akcionim planovima.

Približna procena raspoloživih finansijskih sredstava će se zasnivati na analizi raspoloživih resursa i mogućih izvora, kao i akcionih planova. Za efikasno sprovođenje, strategija uspostavlja strukturne mehanizme, kao što je fond za hitne intervencije i sl, uz učešće svih pogođenih zajednica.

Procenjeni budžet za svaki cilj će se odraziti u orijentacionom akcionom planu, i biće materijalizovan uzimajući u obzir :

- i) izdvojene budžete za akcije aktivnosti koje su deo tekućih procesa, delimično izražene u srednjoročnom okviru troškova 2015-2018, kao i finansijska sredstva predviđena finansijskim strukturalnim podrškama I donacijama;
- ii) budžete i rokove potrebne za obezbeđivanje njihovih novih akcija aktivnosti predloženih po potrebi za unapređivanje postojećih procesa i za efikasnu implementaciju ciljeva strategije.

C. Mehanizmi za nadgledanje implementacije strategije

Implementacija *nacionalne strategije za kulturno nasleđe 2016-2026* u velikoj meri zavisi od među-institucionalne i multi-sektorske saradnje, uključujući veliki broj subjekata u implementaciji mera i radnji, kao i kontinuirano nadgledanje procesa i definisane dinamike za svaki strateški pravac. U tom kontekstu, ova strategija, na osnovu potrebe za sistematsku i otvorenu primenu, kao i u skladu sa najboljom praksom, usklađuje uspostavljanje odbora za nadgledanje implementacije nacionalne strategije za kulturno nasleđe (MCI-NSCH) 2016-2026, čija svrha će biti da prati napredak i kontrolu akcija koje vode do realizacije strateških ciljeva.

Ministar MKOS posebnom odlukom imenuje uspostavljanje i odgovornosti inkluzivnog odbora za nadgledanje (praćenje napretka u sprovođenju akcionih planova, identifikacija faktora rizika u sprovođenju i mera ublažavanja, ažuriranje novih zahteva, organizovanje godišnjih sastanaka sa javnošću, pripadnici zajednica kulturnog nasleđa implementacije, nadgleda i evaluiše strategiju. Sastav odbora za nadgledanje obezbediće zastupljenost svih zajednica na Kosovu.

An aerial photograph of an archaeological site, possibly a Roman or medieval settlement, showing a grid of streets and various structures. The site is surrounded by green fields and a road. The text is overlaid on the bottom right of the image.

7. PLAN DELOVANJA:
NACIONALNA STRATEGIJA
ZA KULTURNO NASLEDE
2017-20126

1 UNAPREĐENJE ZAKONSKOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA Ulaganje u institucije kulturnog nasleđa i u sistem zakonske zaštite			
CILJ	MERE Alternative	INDIKATORI Orijentaciona delovanja	PRIMENA Učesnici/rok
1.1. Unapređenje zakona, usklađivanje i implementacija	1.1.1. Kompletiranje zakonodavstva, usklađivanje zakona i podzakonskih akata o kulturnom nasleđu sa drugim kosovskim zakonima,	<ul style="list-style-type: none"> - Unapređenje zakonodavstva o kulturnom nasleđu i muzeji* - Sastavljanje pod zakonskih akata; - Sastavljanje sektorialnih Strategija; - Efektna primena politika kulturnog nasleđa; - Sistematsko kompletiranje i usklađivanje zakonodavstva o kulturnom nasleđu sa ostalim zakonima Kosova; - Sastavljanje komentara zakonskih provizacija koje uređuju kulturno nasleđe u Kosovskom zakonodavstvu; 	MKOS/ zavisne institucije (2017-2027) MKOS/ Dotična ministarstva (2017-2018)
	1.1.2. Kontinuirano približavanje/usklađivanje zakonodavstva o kulturnom nasleđu sa zakonodavstvom EU;	<ul style="list-style-type: none"> - Sistematsko kompletiranje i usklađivanje zakonodavstva kulturnog nasleđa sa onim iz EU-e; - Ratifikacija karata EK za kulturno nasleđe; 	MKOS / Vlada Kosova (2017-i dalje)
	1.1.3. Efektivna primena zakonodavstva i politika za kulturno nasleđe;	<ul style="list-style-type: none"> - Uvođenje mehanizama za monitorisanje i primenu, - Menadžiranje primene, - Osnivanje Inspektorata (nadgledništva) Kulturnog Nasleđa, * - Povratak arheološkog i etnološkog blaga Kosova, kao i arhivska dokumentacija kulturnog nasleđa iz Srbije; 	Vlada/ MKOS / Zavisne Institucije (2017-2018)
	1.1.4. Učlanjenje u međunarodnim organizacijama.	<ul style="list-style-type: none"> - Učlanjivanje u regionalne i Evropske mreže; - Učlanjivanje u međunarodne organizacije sa fokusom u UNESCO; - Ratifikacija konvencija UNESCO-a; - Uspostavljanje sistema vrednovanja Kulturnog Nasleđa (valorizacija) istovetnim sa kriterijumima o Svetskom Kulturnom Nasleđu; 	Vlada / MKOS/ Ostala ministarstva (2017-2027)

1.2. Razvoj institucija za kulturno nasleđe	1.2.1. Pобољшanje fizičke i tehničke infrastrukture institucija kulturnog nasleđa;	<ul style="list-style-type: none"> - Neprekidno pobољшanje vizičkih i tehničkih uslova; - Stvaranje nacionalne kolekcije pokretnog nasleđa; ** - Stvaranje sistema osnovanih na TIK; - Održavanje, ažuriranje i unapređenje sredstava i formi javne komunikacije, obuhvativši ueb stranice institucija kulturnog nasleđa; 	MKoS / Zavisne institucije (2017-2018)
	[1.2.2] Reformacija i umrežavanje institucija kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Definicija statusa javnih institucija kulturnog nasleđa; * - Osnivanje Arheološkog, Etnološkog Muzeja i Istorije Prirode; * - Potpuna funkcionalnost i umreženost institucija kulturnog nasleđa; 	Vlada / MKOS (2017-2027)
	[1.2.3] Transparentnost i odgovornost	<ul style="list-style-type: none"> - Održavanje, ažuriranje i unapređenje formi i sredstava javne komunikacije obuhvativši službenu ueb stranicu MKOS-a; - Stvaranje i održavanje stranica institucija kulturnog nasleđa; 	MKOS / Zavisne institucije (2017-2018)
	[1.2.4] Partnerstvo sa homolognim institucijama u regionu i šire	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje partnerstva u specialističkim oblastima kulturnog nasleđa: iskopavanje, konzervacija/restauracija/inventarizacija, budžetiranje, edukacija; - Nastavak regionalne saradnje za rehabilitaciju regionalnog nasleđa - Ljubljanski Proces II †; 	MKOS / Zavisne institucije (2017- i dalje)

1.3. Inven- tarizacija i digitalizacija kulturnog nasleđa	[1.3.1] Održavanje i onapređenje digitalne baze podataka	<ul style="list-style-type: none"> - Opšta digitalizacija kulturnog nasleđa Kosova i unapređenje Digitalnog Nasleđa - Permanentno upotpunjavanje DNK-a - Unifikacija i referencija podataka DNK-a po rukovodećim principima EU-a i kriterijumima UNESCO-a; 	MKOS/ Zavisne institucije (2017-2018)
	[1.3.2] Upotpunjavanje liste sa kategorijom duhovnog nasleđa i kulturnih pejzaža	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznavanje/otkrivanje, dokumentiranje i valorizovanje duhovnog nasleđa i kulturnih pejzaža; - Stvaranje osobne Liste ili njeno upotpunjenje sa ovim dvema kategorijama kulturnog nasleđa; - Svaranje modela za stalnu zaštitu po principima, uputstvima i po kriterijumima UNESCO-a; 	MKOS, Zavisne Insti- tucije SKKN (2017-2018)
	[1.3.3] Stalno održavanje privremene liste i stvaranje Nacionalnog Registra	<ul style="list-style-type: none"> - Permanentno ažuriranje Liste Kulturnog Nasleđa Kosova; - Nastavak procesa uspostavljanja stalne zaštite aseta; - Uspostavljanje proceduralne platforme za Nacionalni Registar; - Održavanje i publikacija liste zaštićenih aseta; 	MKOS, Zavisne institucije / SKKN (2017-2018)
	[1.3.4] Integracija lokaliteta sagrađenog nasleđa na sistemima nacionalnih podataka	<ul style="list-style-type: none"> - Integracija hartografskih i numeričkih podataka u sistemu nacionalnih / regionalnih agencija: Gjroportal / Katastralna Agencija Kosova; Agencija Statistike Kosova, idr. 	MKOS / MSPP / Agencije (2017-2018)

* Strategijski prioritet Vlade Kosova, “Program Vlade Republike Kosova 2015-2018”

† Glavna strategijska delatnost dimenzije (G) “Kultura i Kreativni Sektori”, “Strategija Jugoistočne Evrope 2020 za Zapošljavanje i Prosperitet u Evropskoj Perspektivi (SEE 2020)”

** Strategijske orijentacije i politike o kulturnom nasleđu MKOS, 2010

2	INTEGRALNI PRISTUP KULTURNOM NASLEĐU U PRAVCU STABILNOG RAZVOJA Kulturno nasleđe postaje resurs stabilnog ekonomskog, društvenog i kulturnog razvoja preko međuintitucionalne i multisektoralne saradnje		
CILJ	MERE Alternative	INDIKATORI Orijentaciona delovanja	PRIMENA Učesnici/rok
2.1. Efektivno očuvanje i menadžiranje aseta kulturnog nasleđa kao preduslov za stabilan razvoj	2.1.1. Nastavak i unapređenje programa za hitne intervencije, grantujući prava vlasnika, korisnika i posednika kulturnih poseda;	<ul style="list-style-type: none"> - Osnivanje Fonda za Hitne Intervencije; - Završetak procesa obnavljanja pravoslavnih srpskih objekata na osnovu Izveštaja EK-a (2012); - Stvaranje sistema za vrednovanje i sprečavanje opasnosti prema kulturnom nasleđu † - Izrađivanje i primena Programa Preventivne Zaštite; - Svaranje prioritetne liste o intervenciji na osnovu predhodnih konsultacija, stepena opasnosti, analize budžeta za hitno ili/i preventivnu intervenciju i za godišnje održavanje; 	Vlada/MKOS (2017-2018) MKOS / Zavisne institucije (2017-2027)
	[2.1.2] Stalno nadgledanje i održavanje aseta kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Redefinicija nadgledanja sistema i neprekidnog održavanja; - Stvaranje i primena planova za nadgledanje i neprekidno održavanje; - Unapređenje sistema izveštaja o stanju aseta pri pravnoj zaštiti i njihovih zaštićenih zona (kontaktne zone, po zakonu); 	Vlada / MKOS/ MSPP Zavisne Institucije (2017- i dalje)
	[2.1.3] Sastavljanje planova menadžiranja i određivanje jedinica menadžiranja za glavne objekte kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Redefinisanje sistema menadžiranja po mandatima institucija o kulturnom nasleđu; - Osnivanje otvorenih arheoloških parkova na lokalitetima Ulpijane i Dresnika * - Sastavljanje i primena planova menadžiranja po odluci za neprekidnu zaštitu i godišnjih prioriteta; 	Vlada / MKOS / Zavisne Institucije (2017-2018)
	[2.1.4] Poboljšanje javnog pristupa i promocija stabilne upotrebe aseta kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Sastavljanje programa, kalendara, rasporeda i pravila za javni pristup asetima kulturnog nasleđa, sa konsultacijom sa vlasnicima i korisnicima kulturnih poseda po pravilniku MKOS-a o javnom pristupu; - Podsticanje i promovisanje pilot projekata za stabilno korišćenje aseta arhitektonskog nasleđa kao inovativne i kreativne tačke i kao centri ručnih izrada (rukotvorina), zanatlija i turističkih operatera; 	Vlada / MKOS / Ostala ministarstva (2017-2027)

2.2. Obuhvatanje kulturnog nasleđa u dnevni red stabilnog razvoja	[2.2.1] Identifikacija i zakonska zaštita kulturnih pejzaža	<ul style="list-style-type: none"> - Multidisciplinarno proučavanje, kvalifikacija i definicija kulturnih pejzaža u skladu sa principima Evropske Konvencije za pejzaže (2000)** - Identifikacija, dokumentacija i zoniranje kulturnih pejzaža; - Zakonska zaštita i neprekidno nadgledanje kulturnih pejzaža; - Definisane politika, zakonskih i finansijskih mera o zaštiti nezaštićenih zona;*** 	MKOS / Zavisne Institucije/ SKKN (2017-2018)
	[2.2.2] Obuhvatanje kulturnih pejzaža u mehanizme planiranja i menadžiranja socio-ekonomskih i prostornih razvoja	<ul style="list-style-type: none"> - Sastavljenje jednog programa/strategije na nivou zemlje za obuhvatanje kulturnih pejzaža u stalnom razvojnom planu u podudarnosti sa kriterijumima Evropske Konvencije i prioriteta Kosova za stabilan prostorni/urbani razvoj i otvorenu i konkurentnu ekonomiju; - Obuhvatanje kulturnih pejzaža u mehanizmima planiranja i menadžiranja socio-ekonomskih i prostornih razvoja na centralnom i opštinskom nivou; - Menadžiranje kulturnih pejzaža prema međunarodnim principima i planovima/projektima koji izviru iz programa/strategija i dokumenata socio/ekonomskih i prostornih planiranja na centralnom i opštinskom nivou. 	Vlada / MKOS/ MLPP/MER/ MTI /MALS (2017-2027)
	[2.2.3] Promovisanje stabilnog turizma po zonama i lokalitetima kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Prisvajanje Karte EU-a za kulturni turizam (2007) i drugih doktrinarnih dokumenata međunarodnog nivoa, kao i promociju međunarodnih principa za politike i prakse stabilnog kulturnog turizma; - Sastavljanje dnevnog plana i lokalnih ponuda za kulturni turizam u zonama i lokalitetima kulturnog nasleđa; 	Vlada / MKOS/ MLPP/MER/ MTI /MALS (2017-2027)

2.3. Stvaranje i asociranje na platformama saradnje	[2.3.1.] Multisektori- jalna i međuinsti- tucionalna saradnja na stabilnom planiranju i menadžiranju razvo- jnih projekata/kapital- nih investicija	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje mehanizama za sistematsku i tematsku saradnju na nacio- nalnom nivou; - Unapređenje kapaciteta međusektoralne saradnje institucija kul- turnog nasleđa; - Ojačanje međusektoralne saradnje između institucija kulturnog nasleđa i institucija, organizacija, javnih i privatnih udruženja, angažovanih na razvojnim projektima i stratezijskim investicijama u oblasti kulturnog nasleđa; - Sastavljanje nacionalne strategije za razvoj i menadžiranje projekata, sa fokusom na efektivnu i stabilnu upotrebu kulturnog nasleđa; 	Vlada / MKOS/ MLPP/MER/ MTI /MALS (2017-2027) Zavisne institucije (2017-2027)
	[2.3.2.] Međuopštinska saradnja na stabilnom planiranju i me- nadžiranju međuopš- tinskih teritorija i itinerara kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Podržavanje regionalne saradnje u oblasti kulturnog nasleđa preko Regionalnih Centara kulturnog nasleđa i Regionalnih Planova Kulturnog Nasleđa; - Ojačanje efektivne saradnje sa opštinama u oblasti kulturnog nasleđa sa fokusom na planiranju, primeni i menadžiranju projekata; - Promovisanje i podržavanje međuopštinskih pilot projekata za menadžiranje regijona i itinerara kulturnog nasleđa; 	MKOS/MALS/ Zavisne Institucije/ opštine (2017-2027)
	[2.3.3.] Međugranična saradnja na stabilnom planiranju i me- nadžiranju projekata koji promovisu kultur- ni diverzitet i evropski identitet regijona	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje mehanizama za sistematsku i tematsku saradnju na regio- nalnom i međunarodnom nivou; - Produblavanje kulturnih i međugraničnih saradnjih sa susednim zemljama; - Promocija kulturnih razlika Kosova na regionalnim platformama sa ciljem ojačanja evropskog identiteta regiona; - Sastavljanje jedne zajedničke turističke ponude sa Republikom Al- banije za strane posetioce i investitore, kao i za albansku dijasporu.* ‡ ‡ - Sastavljanje zajedničkih turističkih ponuda sa susednim i drugim zemljama regiona. ‡ 	Vlada/ MKOS/ dotična minis- tarstva/ kopštine (2017- i dalje)

* Stratezijski prioritet Vlade Kosova, "Program Vlade Republike Kosova 2015-2018"

** Stratezijski dokumenat o integrisanoj konzervaciji: stratezijsko delo br. 13, 14.

*** Stratezijski dokumenat o integrisanoj konzervaciji: stratezijsko delo br. 5.

‡ Korenspondira sa orijentacijom B3) Radnog Plana za Kulturu EU-a (2015-2018): "Procenjivanje i sprečavanje opasnosti za očuvanje kulturnog nasleđa iz efekata prirodnih nepogoda i pretnjih prouzrokovanih ljudskim delima. Sastavljanje strategija i postojećih praksi na nacionalnom nivou. Pre-iskorišćavanje, zagađivanje, nestabilan razvoj, konfliktne zone i prirodne katastrofe (požar, poplave, zemljotres) su među elementima koji se uzimaju u obzir"

‡ ‡ Korenspondira sa orijentacijom C3) Radnog Plana za Kulturu EU-a (2015-2018): "Kulturan Stabilan Turizam".

3	OBUHVTANJE KULTURNOG NASLEĐA U PLANOVE RAZVOJA Integrisana konzervacija zasnovana na planovima razvoja i menadžiranja na stabilnim projektima zamenjuje dosadašnji pristup zasnovan na delovanja konzervacije-restauracije		
CILJ	MERE Alternative	INDIKATORI Orientaciona delovanja	PRIMENA
3.1. Ojačanje integrisane konzervacije kao fundamentalni koncept za stabilan razvoj	[3.1.1] Ažuriranje strategijskog dokumenta MKOS o Integrisanoj Konzervaciji	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje radne grupe za sastavljanje Plana Delovanje za razmatranje strategijskog dokumenta; - Primenjivanje plana delovanja sa tematskim sveobuhvatnim učešćem; - Stvaranje i prihvatanje ažurnog dokumenta kao: "Strategija Kosova za Integrisanu Konzervaciju Kulturnog Nasleđa". - Stvaranje radne grupe za sastavljanje Plana Delovanje za razmatranje strategijskog dokumenta; - Primenjivanje plana delovanja sa tematskim sveobuhvatnim učešćem; - Stvaranje i prihvatanje ažurnog dokumenta kao: "Strategija Kosova za Integrisanu Konzervaciju Kulturnog Nasleđa". 	MKOS/ MSPP/ MALS/ Zavisne Institucije 2017-2018
	[3.1.2] Razvoj politika i instrumenata za integrisano i efektivno planiranje i menadžiranje kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Identifikacija i funkcionalno prilagođavanje preporuka za integrisanu konzervaciju, definisanih na doktrinarne međunarodne dokumente; - Stvaranje stalne međuinstitucionalne jedinice za izrađivanje politika i instrumenata za integrisano planiranje i menadžiranje; - Sastavljanje "Koda praktičnosti za integrisanu konzervaciju" * 	Vlada/ MKOS/ Ostala ministarstva/ Zavisne Institucije/ Opštine (2017-2027)
	[3.1.3] Stvaranje jednog eksperimentalnog okvira za teritorijalno, dinamično i sistematsko planiranje	<ul style="list-style-type: none"> - Razmatranje Regionalnih Planova Kulturnog Nasleđa sa temaskim i sveobuhvatnim učešćem; - Sastavljanje i prihvatanje razvojnih planova sa fokusom ojačanja teritorialnog identiteta po evropskim principima - Promovisanje inovativnih tehnika za razvoj sa fokusom obezbeđenja i zaštite prirodnog, istorijskog, kulturnog i pejzažnog karaktera;† - Bodrenje pilot projekata u funkciji implementacije Regionalnih Planova; 	MKOS / MŽSPP/ MALS/ Zavisne Institucije (2017- i dalje)

3.2. Obuhvatanje kulturnog nasleđa u nacionalne politike i dokumenata prostornog razvoja	[3.2.1] Ažuriranje provizacija kulturnog nasleđa na dokumentu Prostornog Plana Kosova i njegovo obuhvatanje na Zonalnoj Mapi Kosova	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje radne grupe za «razmatranje obuhvatnosti kulturnog nasleđa na Prostornom Planu Kosova»; - Jedinstvenost i prihvatanje integrisanog formata za kartografsku i opisnu prezentaciju kulturnog nasleđa na Zonalnoj Mapi Kosova po zakonodavstvu na snazi (Zakon o Prostornom Planu, zakonski kadar SZZ); 	MKOS / MŽSPP/ SKKN/ Zavisne Intitucije (2017-2018)
	[3.2.2] Identifikacija / ojačanje administrativnih, finansijskih i edukativnih mera integrisane konzervacije i njihovo obuhvatanje u nacionalne politike	<ul style="list-style-type: none"> - Identifikacija i obuhvatanje administrativnih procedura integrisane konzervacije u nacionalne razvojne planove i projekte; - Izrađivanje “Međusektornih Planova za Delovanje” i njihovu obuhvatnost u integrisane budžetne okvire; - Podržavanje naučnih i razvojnih projekata kao i edukativnih kampanja o integrisanoj konzervaciji 	Vlada/MKOS /ostala ministarstva/ Zavisne Institucije (2017 - i dalje)
	[3.2.3] Unapređenje / koordinacija zakonodavnih mera za sprečavanje nekontrolisanog urbanog i ruralnog razvoja	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanje indikatora nekontrolisanog urbanog razvoja i definisanje mera za urbanu integraciju i tretiranje gradnje bez dozvole u okvirima opštinskih planova; - Omapljivanje neformalnih naselja i urbanih/ruralnih zona gradnje bez dozvole; - Ojačavanje inspektivnih sektora u funkciji primene Zakona o tretiranju gradnjih bez dozvole; 	MKOS/ MŽSPP/ Zavisne Institucije/ opštine (2017-2018)
	[3.2.4] Ojačanje procene uticaja na kulturno nasleđe kao deo mehanizma Procene Uticaja na Sredinu (PUS-a)	<ul style="list-style-type: none"> - Identifikacija principa/mera za zaštitu kulturnog nasleđa od neadekvatnih razvoja zaštićenih urbanih i ruralnih zona, oslonjenih na provizije o “Posebno Zaštićenim zonama”, Zakona o Proceni Uticaja na Sredinu; - Razmatranje Zakona e Proceni Uticaja na Sredinu, o obuhvatnosti posebnog poglavlja “Procena Uticaja na Kulturno Nasleđe” (PUKN) - Sastavljanje i primena AU za kriterijume PUKN-a; 	MKOS / Zavisne Institucije (2017- i dalje)
	[3.2.5] Podsticanje efektivnog učešća svih zajednica u procesu planiranja i sastavljanja	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje konsultivnih sastanaka, susreta društava i društvenih grupa sa ciljem sistematskog unapređenja politika nacionalnih dokumenata i prostornog planiranja; - Podržavanje radnih sastanaka, konferencija, treniranja idr. za ojačavanje obuhvatnosti građana u procesima planiranja i primene politika i nacionalnih dokumenata prostornog planiranja; 	MKRS / Institucionet vartëse (2017- më tej)

3.3. Obuhvatnje kulturnog nasleđa u dokumentima opštinskog planiranja	[3.3.1] Definicija istorijskih urbanih i ruralnih zona / centara i njihova integracija u procesima opštinskog razvoja planiranja	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanje i naučno proučavanje istorijskog razvoja građana i ruralnih naselja; - Omapljavanje zaštićenih površina; - Definicija granica istorijskih, urbanih i ruralnih centara/zona na bazi istorijskog istraživanja i omapljenja zaštićenih površina; - Sastavljanje planova konzervacije kao planova detaljnog uređenja po Zakonu o Prostornom Planiranju, kao i komplementiranje sa metodologijama integrisanog konzerviranja, koje promovišu podsticaj kreativnosti i inovacije zasnovane na zdravoj konkurenciji; 	Opštine/ MŽSPP/ MKOS/ Zavisne Institucije (2017-2018)
	[3.3.2] Prisyvanje integrisanog pristupa prema konzervaciji i urbanog razvoja i njegov odraz na zonalnoj mapi opština	<ul style="list-style-type: none"> - Produblivanje saradnje između opština MKOS, MŽSPP i zavisnih institucija sa ciljem razvoja integrisanog pristupa prema konzervaciji i urbanom razvoju; - Prisyvanje integrisanog formata za kartografsko i opisno prezentiranje kulturnog nasleđa na Zonalnoj Mapi opština po zakonodavstvu na snazi (Zakon o Prostornom Planiranju, zakonski kuadar za SZZ); - Obuhvatanje administrativnih procedura integrisanog konzerviranja u opštinskim razvojnim planovima i projektima; 	Opštine/ MŽSPP/ MKOS/ Zavisne Institucije (2017-2027)
	[3.3.3] Razvoj pilot projekata zasnovane na integrisanom prilazu srazmerne savremenim principima i praksama za konzervaciju, restauraciju i adaptivnu reupotrebu	<ul style="list-style-type: none"> - Sastavljanje "Planova za Delovanje" u integrisano konzerviranje i njihova obuhvatnost u integrisane i budžetne okvire opština; - Razvoj naučnih i razvojnih projekata kao i edukativni kampanja o integrisanoj konzervaciji; - Stimulacija pilot projekata koji promovišu integrisani pristup u konzervaciji, restauraciji, adaptivnu reupotrebu izgrađenog nasleđa; - Stimulisanje kreativne ekonomije i inovacije u zonama pokrivenim planovima konzervacije; 	Opštine/ MŽSPP/ MKOS/ Zavisne Institucije (2017-2027)
	[3.3.4] Prisyvanje prilaza zasnovanog na Istorijske i Urbane Pejzaže za međunacionalno planiranje i menadžiranje širih zona/teritorija istorijskog nasleđa po preporukama UNESCO-a (2011)	<ul style="list-style-type: none"> - Naučno istraživanje i proučavanje istorijskog razvoja kulturnih regiona na nivou opština kao/i međuopštinskom novou; - Definicija širih zona/teritorija kulturnog nasleđa (zaštićenih prostora i ostalih nezaštićenih zona) na opštinskom ili/i međuopštinskom nivou; - Sastavljanje planova zasnovanih na urbano istorijskom pejzažu, sa ciljem integrisanog razvoja i menadžiranja zona i kulturno turističkih itinerara; 	Opštine/ MŽSPP/ MKOS/ Zavisne Institucije (2017-i dalje)

* Strategijski dokumenat o integrisanoj konzervaciji strategijsko delovanje Br.6.

† Po Principima Zoniranja u UA MŽSPP o elementima i osnovnih zahteva sa sastavljanje, primenu i nadgledanju zonalne opštinske mape: 2.6. (2.6.7) promovisanje inovativnih tenika za razvoj i 2.9. obezbeđenje zaštite prirodnog, istorijskog, kulturnog, kao i pejzažnog karaktera opštinske teritorije;

4	PROMOVISANJE KULTURNOG NASLEĐA Komunikacija i promovisanje kulturnog nasleđa izneće na videlo realne, socio-kulturne i ekonomske vrednosti kulturnog nasleđa Kosova		
CILJ	MERE Alternative	INDIKATORI Orijentaciona delovanja	PRIMENA
4.1. Proučavanje i interpretacija kulturnog nasleđa	[4.1.1] Objektivno i inkluzivno proučavanje i interpretacija socio-kulturnih i ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa Kosova	<ul style="list-style-type: none"> - Obuhvatnost Karte za Interpretaciju i Presentaciju Lokaliteta Kulturnog Nasleđa (ICOMOS Karta Ename, 2008), kao i Karte za Zemlje Kulturne Signifikante (ICOMOS Karta Burra, 2013) u politikama kulturnog nasleđa; - Procenjivanje lokaliteta kulturnog nasleđa po karti Burra i podzakonskim aktima MKOS; - Interpretacija socio-kulturnih i ekonomskih vrednosti po Karti ENAME i ekonomskih projekcija turizma (objekti i muzejne zone, živo nasleđe, arheološki parkovi, potencijal za adaptivnu reupotrbru, idr.); 	Vlada/MKOS/ MMPH/ MER/ MIT/ Ostala ministarstva/ Zavisne Institucije (2017-2018)
	[4.1.2] Porast broja izdanja, guida, virtualnih medija, idr. i sistematska distribucija u zemlji i van nje.	<ul style="list-style-type: none"> - Podržavanje i izdanje naučnih multidisciplinarnih istraživanja o kulturnom nasleđu; - Nastavak izdanja na različitim jezicima promotivnih materijala; - Diverzifikacija komunikativnih sredstava (televizijskih, radiofoničnih, virtualnih, multimedialnih idr.) - Stvaranje platforme “Predstavljamo Kulturno Nasleđe Kosova za njenu destinaciju i promociju u zemlji i u međunacionalnoj oblasti; 	Vlada / MKOS / Zavisne Isntitucije/ Opštine (2017- i dalje)
	[4.1.3] Porast upotrebe digitalnih medija i online mreža za promociju kulturnog nasleđa Kosova	<ul style="list-style-type: none"> - Otvaranje turističkih stranica za celu teritoriju Kosova i turistička mesta odvojeno *, - Poržavanje “online” stranica koje promovišu kulturno nasleđe Kosova; - Stvaranje Platforme “Virtualno Nasleđe Kosova” koja integriše i struktura “online” stranice: institucija, privatnog sektora, organizacija, građanskih društava idr. - Članstvo u međunarodnim mrežama za promovisanje kulturnog nasleđa; 	Vlada / MKOS / MIT/ druga ministarstva/ Agencije /Opštine (2017- i dalje)

4.2. Razvoj kulturnog turizma na osnovu principa stabilnog raz- voja	[4.2.1] Pristupanje strategijskog prilaza za razvoj stabilnog turizma	<ul style="list-style-type: none"> - Sastavljanje međuinstitucionalnih politika za turizam kulturnih nasleđa; - Stvaranje zakonskih, finansijskih i vaspitnih mera za stabilan turizam oslonjen na Evropskoj Karti (2007) i Međunarodna Uputstva za Stabilan Turizam promovisana od UNESCO; 	Vlada / MKOS / MIT/ druga ministarstva / Agencije / Opštine (2017 - i dalje)
	[4.2.2] Pобољшanje turističke infras- truktуре standard- izaciju i prostorna raspodela na strate- gijske linije / tačke na celoj teritoriji Kosova.	<ul style="list-style-type: none"> - Dalji razvoj infrastrukture koja omogućava razvoj kulturnog turizma (stvaranje infocentara, veza događaj-operatori, sistem licencije idr.);* - Sastavljanje uputioca za signalizaciju / interpretaciju;** - Standardizacija informativnih tačaka prema odabranom modelu i signalizacija aseta / lokaliteta kulturnog nasleđa; - Prostorna raspodela turističke infrastrukture po stratezijskim linijama / tačkama (aerodrumi, železničke stanice, autobuske stanice, gradski centri, idr.); 	Vlada / MKOS / MIT/ druga ministarstva / Opštine (2017 - i dalje)
	[4.2.3] Stvaranje reprezentativne simbolike za važne asete i lokalitete kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje i podržavanje otvorenih konkursa za izradu reprezentativnih aseta i lokaliteta kulturnog nasleđa Kosova; - Stvaranje međusektorne grupe za klasifikaciju i plasiranje identitarnih simbola (po poštanskim markicama, domaćim proizvodima, prezentativnim ekipama, idr.) - Sastavljanje Plana Delovanja za kompaniju komuniciranja;** - Treniranje specialista za komuniciranje; ** 	Vlada / MKOS/ MIT/ Ostala minis- tarstva/ Opštine/ (2017 - i dalje)
	[4.2.4] Promocija lokalne gas- tronomije kao turistički proizvod	<ul style="list-style-type: none"> - Identifikacija, dokumentiranje i zaštita tradicionalne gastronomije Kosova; - Podržavanje i promovisanje izdanja lokalnog kulinartva; - Investiranje za unapređenje lokalne gastronomije i njenu upotrebu kao turistički proizvod * - Bodrenje “Meseca tradicionalne domaće hrane”; - Stvaranje tradicionalnog reprezentativnog jelovnika (u slučajevima praznika, nacionalnih protokola na Kosovu i po Kosovskim ambasadama, idr.). 	Vlada/ MKOS/ MIT/ Ostala ministarstva/ Opštine (2017- 2027)
	[4.2.5] Marketi- ranje i brendiranje sinjifikantnih, kulturnih i so- cio-ekonomskih vrednosti kul- turnog nasleđa i njihovo promov- isanje po globalnim principima stabil- nog ekonomskog razvoja.	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje mreže/asocijacije Kulturnog Nasleđa gradova Kosova; - Bodrenje učlanjivanja po mrežama i internacionalnim asocijacijama za marketiranje gradova i istorijskih mesta * - Brendiranje i marketiranje kulturnog nasleđa Kosova u regionu; - Bodrenje promocije sa regionalnom saradnjom u organizacijama, mrežama i evropskim asocijacijama i istorijskim mestima (Aleansa/Evropska Etiketa Nasleđa, idr.); 	MKOS / Zavisne Institucije (2017 - i dalje)

4.3. Promovisanje kulturnog diversiteta respektovanja i zaštita nasleđa i kulturnog izražavanja za zajednica Kosova	[4.3.1] Promocija Konvente UNESCO-a za promovisanje i zaštitu kulturnih izražavanja, Univerzalne Deklaracije UNESCO-a o kulturnom diversitetu EK Konvente o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo, kao i drugih relevantnih dokumenata i boljih praksa	<ul style="list-style-type: none"> - Promocija kulturnog diversiteta preko dizeminacije Konvencije i Deklaracije UNESCO-a o kulturnom diversiteti; - Promocija značaja vrednosti kulturnog nasleđa za društvo, preko dizeminacije Konvencije EK o vrednosti kulturnog nasleđa za društvo; - Unapređenje nacionalnih politika i njihova harmonizacija sa gore navedenim dokumentima i međunacionalno, relevantnih koji podstiču poštovanje kulturnog nasleđa svih zajednica Kosova; - Podsticanje dobrih praktičnosti koje pomažu koherentnu sardanju u oblasti očuvanja i zaštite nasleđa i kulturnog izražavanja; - Godišnja nagrada za “Kulturni Diverzitet Kosova”. 	Vlada / MKOS/ Ostala ministarstva/ Opštine/ (2017 - i dalje)
	4.3.2] Poštovanje i zaštita nasleđa i kulturnog izražavanja zajednica na Kosovu	<ul style="list-style-type: none"> - Podržavanje naučnih i razvojnih projekata kao i edukativni oblasti i osamosvešćenja koji promovišu poštovanje i zaštitu nasleđa i kulturnog izraza zajednica na Kosovu; - Stvaranje fondacije za organizovanje godišnje tradicionalne konferencije: NAsleđe (i kulturni turizam / i naše zajedničke vrednosti, idr.) 	Zavisne Institucije/ Opštine/ (2017-2027)
	[4.3.3] Nastavak saradnje sa SSN i Srpskom Pravoslavnom Crkvom, kao i konkretnih delovanja i respektovanja i poverljivosti kao dodatnih vrednosti	<ul style="list-style-type: none"> - Produblivanje saradnje sa SSN i Srpskom Pravoslavnom Crkvom; - Promocija zajedničkih socio-kulturnih i ekonomskih vrednosti kulturnog nasleđa Kosovskih zajednica; - Sastavljanje Plana Delovanja za razvoj i sveobuhvatnu promociju kulturnog turizma; 	VLada/ MKOS/SSN i SPC/ Ostala ministarstva/ Zavisne institucije (2017 - i dalje)

* Program Vlade Republike Kosova 2015-2018 Tačka 4.2.3. Zaštita, očuvanje i promocija kulturnog nasleđa o integrisanoj konzervaciji, Tačka 1.12 Razvoj turizma

** Strategijski dokument o integrisanoj konzervaciji: Cilj 6.

5	EDUKACIJA, OSPOSOBLJAVANJE I AKTIVNO UČEŠĆE U ZAŠTITI KULTURNOG NASLEĐA Poboljšanje javne debate i razvoj nacionalnog savremenog diskursa u oblasti kulturnog nasleđa će doprineti na poboljšanju ugleda Kosova		
CILJ	MERE Alternative	INDIKATORI Orijentaciona delovanja	PRIMENA
5.1. Poboljšanje za “prilaz za sve” u kulturnom nasleđu	[5.1.1] Promovisanje Nacionalne Strategije za Kulturno Nasleđe sa ciljem ojačanja javne debate i osamosvešćenja vezane za ciljeve nacionalne strategije	<ul style="list-style-type: none"> - Izdavanje dokumenta Strategije u formi brošure i raspodela na nivou centralne i lokalne vlade, institucija, civilnog društva i sektora turizma; - Radni sastanci grupa na nivou odgovornosti za primenu, sa ciljem diskusije o merama i strategijskih indikatora, kao i oblika organizacije i implementacije; - Radni sastanci grupa prema objektivima i merama sa ciljem rasprostranjenja Strategije kod relevantnih javnih učesnika, kao i identifikacije konkretnih delovanja u ispunjavanju ciljeva; - Bodrenje pilot projekata koji omogućuju promociju Strategije i sveobuhvatnu rasprostranjenje njenih objekta i koji mogu poslužiti kao primer prenošenja stečenih iskustava u drugim aktivitetima Strategije. 	MKOS / Zavisne institucije (2017-2018)
	[5.1.2] Poboljšanje intelektualnog, fizičkog i virtualnog prilaza asetima i lokalitetima kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Proučavanje stanja za sve obuhvatni prilaz kulturnom nasleđu sa ciljem identifikacije potencijalnih mogućnosti i zahteva za unapređenje pristupa; - Bodrenje otvorene debate u vezi sa “prilazom za sve” kao značajan segment prava čoveka, kao neotuđiv uslov za kulturno vaspitanje; - Podržavanje projekata i kampanja koje pomovišu intelektualni, fizički i virtualni pristup svim asetima kulturnog nasleđa Kosova po kategorijama i osobenostima; 	Vlada/ Zavisne institucije/ Opštine/ (2017-2027)

	<p>[5.1.3] Promocija alternativnih upotreba lokaliteta i nasleđa, sa ciljem osnaženja veze između kulturnog nasleđa i umetnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sastavljanje jednog plana za organizovanje / strukturiranje stalnih i posebnih izložbi;* - Promocija alternativnih upotreba lokaliteta nasleđa u cilju izložbi, kulturnih i nastavnih događaja prezentacije iskustava, tehnika tradicionalne narodne umetnosti idr.; - Proučavanje stanja, sadržajnog i finansijskog potencijala aleta kulturnog nasleđa sa ciljem njihove funkcionalizacije preko konzervacije - restauracije i alternativnih upotreba; - Podržavanje kulturnih i edukativnih projekata koji promovišu osnaženje veze između kulturnog nasleđa i umetnosti; - Bodrenje, kulturnih, konferencijalnih i koncertnih događaja, kampova, škola i radionica, umetničkih kolonija idr. na lokalitetima kulturnog nasleđa. 	<p>Vlada / MKOS / Zavisne institucije (2017-2027)</p>
	<p>[5.1.4] Promocija tradicionalnih znanja i kolektivnog sećanja i usmenog prepričavanja starog do novog naraštaja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Proučavanje i dokumentiranje tradicionalnih znanja i usmenih prepričavanja, - Jedan Plan Delovanja za promociju tradicionalnih znanja i usmenih prepričavanja u medijima i raznim platformama; - Podržavanje osoba/aktivnih grupa u praktičnosti/prenošenje tradicionalnih znanja, umeća; - Podržavanje pilot projekata koji postavljaju na scenu reinterpretiraju i kultivišu prenos (transfer) kolektivnog pamćenja. 	<p>MKOS / Naučne Institucije / Prosvetne institucije (2017-i dalje)</p>

5.2. Poboljšanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih u kulturnom nasleđu	[5.2.1] Profesionalna specializacija i licencija angažovanih stranaka u konzervacijskim-restaurantskim delatnostima	<ul style="list-style-type: none"> - Stavranje asocijacije eksperata za nasleđe, sa ciljem stvaranja mehanizma za licenciranje angažovanih stranaka u delatnostima konzervacije-restauracije i u menadžiranju kulturnog nasleđa; - Osnivanje i unapređenje laboratorija za konzervaciju i restauraciju kulturnog nasleđa * - Podržavanje i stvaranje uslova za profesionalnu specijalizaciju u oblasti kulturnog nasleđa;* - Saradnja sa homolognim institucijama i centrima konzervacije u regionu i šire; 	MKOS / MŽSPP/ Zavisne institucije (2017-2018)
	[5.2.2] Programi treniranja za kuratore i cicerone muzeja, menadžere, laborante i drugih profesionalaca oblasti	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje uslova, stalna podrška i diverzifikacija trenirajući programa za cicerone i kuratore muzeja, menadžere, laborante, i drugih profesionalaca u oblasti kulturnog nasleđa; - Balansirana raspodela projekata treniranja u teritorijalnom i sadržajnom smislu po specifičnostima i potrebama prostora i regiona na celom Kosovu; - Saradnja i pristup, priključivanje institucijama i međunarodnim organizacijama u oblasti profesionalnog treniranja za kulturno nasleđe; 	Vlada MKOS (2017-2027)
	[5.2.3] Razvoj modula formalne i neformalne edukacije, organizovanje naučnih istraživanja, debata i konferencija u oblasti istorijskog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj programske platforme za edukaciju, formalno i neformalno osposobljavanje u sektoru očuvanja, tretiranja upotrebe i promocije kulturnog nasleđa - Kvalitativna i sadržajna konsolidacija delatnosti i trenirajući programa ponuđenih od javnih institucija, međunarodnih programa i civilnog društva u okviru programske platforme; - Podržavanje naučnih otkrića, sastanaka, debata, konferencija, profesionalnih, naučnih/akademskih sastanaka u oblasti kulturnog nasleđa; 	MKOS / Zavisne institucije (2017 - i dalje)
	[5.2.4] Treniranje na upotrebi tehnologija i tehničke aparature za savremenu dokumentaciju i tretiranje kulturnog nasleđa	<ul style="list-style-type: none"> - Konsolidacija tehnologije i tehničke aparature za dokumentaciju i savremeno tretiranje kulturnog nasleđa; - Treniranje na upotrebi tehnologija i tehničke aparature na polju kulturnog nasleđa. - Stvaranje centralne laboratorije (centra) digitalnog nasleđa; - Stvaranje centralne laboratorije (centra) za razmatranje performiranja sredine sa ciljem sprečavanja šteta na asetima kulturnog nasleđa (diagnostička reifacija sa indirektnim - ne invazivnim instrumentima);Përkrahja e prezantimit të rezultateve laboratorike dhe gjetjeve sistematike nga hulumtimet shkencore dhe laboratorike; - Podržavanje prezentacije laboratorijskih rezultata i sistematskih pronalazaka iz naučnih i laboratorijskih otkrića; - Saradnja i uključivanje u institucije i međunarodne organizacije u oblasti treniranja profesionalaca za upotrebu tehnologija i tehničke aparature. 	MKOS / Zavisne institucije (2017-i dalje)

5.3. Edukaci- ja novih generacija o kulturnom nasleđu	[5.3.1] Sistemats- ko obuhvatanje kulturnog nasleđa u kurikulumama vaspitanog sistema	<ul style="list-style-type: none"> - Postavljanje dugoročne i strukturirane saradnje sa Ministarstvom Prosvete, Nauke i Tehnologije (MPNT) sa ciljem obuhvatanja kulturnog nasleđa u kurikulumama sistema prosvete na svim nivoima školovanja na Kosovu; - Saradnja sa univerzitetima i institucijama istraživanja i prosvetom sa ciljem razvijanja i akreditovanja programa u oblasti kulturnog nasleđa; - Stvaranje okvira za neprekidnu teoretsku edukaciju i profesioanlne prakse u oblasti kulturnog nasleđa; - Postavljanje akademskih veza i priključivanje u međunarodnim mrežama ** 	Vlada/ MKOS/ MPNT/ prosvetne institucije (2017-i dalje)
	[5.3.2] Poručavan- je, upoznavanje, arhivacija, doku- mentacija prakse i tehnika tradiciona- lne umetnosti	<ul style="list-style-type: none"> - Osnivanje fonda za kultivaciju tradicionalne umetnosti; - Jedan Plan Delatnosti za promovisanje praksa i tehnika tradicionalne umetnosti; - Proučavanje i dokumentiranje zanatstva i rukotvorina; - Stvaranje asocijacije rukotvorina i priključenje u međunarodne mreže; - Podržavanje pilot projekata koji primenjuju prakse i alternativne tehnike, nadahnute tradicionalnom umetnošću; 	MKOS/ Zavisne institucije/ Opštine (2017-2027)
	[5.3.3] Bodrenje kreativnih ideja, filantropije, i do- bročinstva	<ul style="list-style-type: none"> - Podržavanje tradicije, solidariteta i dobročinstva, kao i kreativnih ideja koje streme ka akviziranju privatnih inicijativa za dobrotu javnosti i sa ciljem poboljšanja dobiti kulturnog nasleđa; - Proučavanje i prezentacija kulturne filantropije i kulturnog nasleđa na Kosovu; - Sastavljanje jednog radnog dokumenta koji specifikuje / testira profile organizacija kulturnog nasleđa na jednoj strani, i na drugoj strani, šeme članstva i prijatelje trustova, fondacija, udruženja i klubove, regulisanje sponzoriranja i sakupljanja fondova i donacija - Podržavanje Filantropskog Forumu sa ciljem nadgledanja prakse humanitarnih sektora i bezbednosti da će oni adresirati dobročinstvo na adekvatan način. 	MKOS/ Relevantna ministarstva/ Institucije visokog obrazovanja/ Pravni Fakultet (2017- i dalje)

* Strategijske orijentacije i politike za kulturno nasleđe MKOS, 2010

**Strategija Integrisane Konzervacije

8. REFERENCE

- Izjava o srednjoročnim prioritetnim politikama 2014-2016, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Deklarata_E_politikave_Afatmesme_Prioritare_shqip.pdf
- Izjava UNESCO o kulturnoj raznolikosti (2001), na:
- http://cif.icomos.org/pdf_docs/Documents%20on%20line/Heritage%20definitions.pdf
- ent UNESCO o uključivanju kulturnog nasleđa na dnevni red agende za održivi razvoj (April 2013). Na: <http://www.unesco.org/neë/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/HeritageENG.pdf>
- Indikativno strateški dokument za Kosovo Indikativna strategija za Kosovo * (2014-2020). Na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-kosovo.pdf
- Strategija MKOS za integrisanu konzervaciju, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Konzervimi_i_Integruar_ne_Kosove.pdf
- Nacrt izveštaja Evropskog parlamenta (Mart 2015). "Ka integrisanom pristupu kulturnom nasleđu u Evropi " (2014/2149 (INI)). Na: [http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-546.783+01+DOC+PDF+V0//EN&language=EN)
- [//EP//NONSGML+COMPARL+PE-546.783+01+DOC+PDF+V0//EN&language=EN](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-546.783+01+DOC+PDF+V0//EN&language=EN)
- Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova (26/3/2007), na: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kosovo%20S2007%20168.Add1.pdf>
- Pismo koje su Kosovske institucije poslale nacionalnim delegacijama UNESCO-a (7/10/2015) http://kryeministri-ks.net/repository/docs/Letter_to_UNESCO_National_Delegations.pdf
- EU / CoE zajednički program: Podrška za promovisanje kulturne raznolikosti (SPCD) (2012) Vodič za kulturno nasleđe. Tehnička sredstva za zaštitu i upravljanje nasleđa. Na: <https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kosovo/Publications/Guidelines-ALB.pdf>
- Povelja EU o kulturnom turizmu. Na: <http://www.alcornocales.org/gestor//images/cets/PDF/01OFFICIALTEXT.pdf>
- Srednjoročni okvir troškova 2015-2018, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Korniza_Afatmesme_e_Shpenzimeve_2015_-_2017.pdf
- Koichiro Matsuura, UNESCO (2003) obraćanje DG / 2003/150, na: http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/indigenousanday2008_UNESCO_en.pdf , i <http://whc.unesco.org/en/activities/488>
- Evropska konvencija o pejzažima (2000). Na: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/176.htm>
- Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu. Na: <http://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2533>
- Zakon br. 04/L-174 o prostornom planiranju. Na: <http://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8865>
- Zakon br. 04/L-188 o postupanju sa izgradnjom bez dozvole, na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8990>
- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sa Kosovom, član 108. Na: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150430_saa.pdf

- Strateški pravci i politike MKOS (2010). Prezentacija na: http://www.mkrs-ks.org/repository/docs/Presentimi_MKRS_Maj_2010_-_Ministri_Haziri.pdf
- Evropska perspektiva prostornog razvoja ka razvoju uravnoteženog i održivog razvoja teritorije Evropske Unije - ESDP (1999). Na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf
- Prostorni plan Kosova 2010-2020 +, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Plani_Hapesinor_i_Kosoves_2010-2020_shq.pdf
- Radni plan EU za kulturu (2015-2018). Na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2014.463.01.0004.01.ENG [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=EN)
- Plan strateškog razvoja ministarstva kulture, omladine i sporta 2006-2008
- Program vlade Republike Kosova 2015-2018. Na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Programi_i_Qeverise_2015-2018=10_mars.pdf
- Ljubljanski process na zvaničnoj web stranici Saveta Evrope na: https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/see/irppsaaah/ljubljanaprocess_EN.asp
- Javno-privatno partnerstvo u kulturnom sektoru (javno-privatno partnerstvo u sektoru kulture) (2013), UNESCO. Na: <http://www.unesco.org/neë/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/PublicPrivatePartnershipENG.pdf>
- Pristup kulturnom nasleđu (2011), izveštaj visokog komesara Ujedinjenih Nacija za ljudska prava, specijalnog izvestioca u oblasti kulturnih prava. http://www.ohchr.org/Documents/Issues/CulturalRights/Summary_thematic_issues.doc
- Izveštaj o napretku Kosova 2015. Na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_kosovo.pdf
- UNESCO preporuka o istorijskom urbanom pejzažu (Istorijski urbani pejzaž -Hul); Rezolucija (2012), pp. 50-55. Na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002150/215084e.pdf#page=52>
- “Izveštaja Tehničke Procjene o Programu Rekonstrukcije Srpskih Pravoslavnih Verskih Objekata Oštećenih u Martu 2004. godine na Kosovu” Saveta Evrope, izdat u aprilu 2012. godine.
- Strategija 2020 istočne Evrope o zapošljavanju i prosperitetu u evropskoj perspektivi - SEE 2020. Na: <http://www.rcc.int/files/user/docs/reports/SEE2020-Strategy.pdf>
- Međunarodne smernice za održivi turizam / International Guidelines for Sustainable Tourism. Na: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13970&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Lista Figura (Fotografija)

- Str.2 : Arben Llapashtica. Volute, arheološki lokalitet Ulpiana. 2016. N.v.*
- Str.5 : Arben Llapashtica. Fragmenat iz arheološkog lokaliteta Ulpiana. 2016. N.v.*
- Str.6 : Arben Llapashtica. Sud od keramike . 2016.N.P. arben llapashtica*
- Str.8 : MKOS. Tvrđava Artanes. 2015. Data Baza Kulturne Baštine. Web.*
- Str.11 : IAK. Boginja na prestolu. N.v.*
- Str.13 : MKOS. Manastir Gračanice. 2016 Data Baza Kulturne Baštine, Peć. Web.*
- Str.14 : Arben Llapashtica. Frgmenat iz Antičkog Lokaliteta Ulpiane. 2016. N.v.*
- Str.16 : RCKB Prizren. Konkatedrala "Gospa za Ispomoći". 2014.*
- Str.16 : MKOS. Džamija Sinan Pashe. 2010. Data Baza Kulturne Baštine, Prizren. Web*
- Str.17 : Ansambl Shota. Ansambl Shota. 2014. N.v.*
- Str.18 : Marcin Szala, Manastir Dečani, 2012.*
- Str.20: MKOS. Vodopad Rugovske Klisure. 2016. N.v.*
- Str.23 : MKOS. Konak Jashar Pashe. 2016. Data Baza Kulturne Baštine, Peć. Web.*
- Str.24 : Arben Llapashtica. Izgled iz Arheološkog Parka Ulpiana. 2016. N.v.*
- Str.26 : RCKB Prizren. Garderoba žena iz Reona Prizrena. 2016. Albanski Savez Prizrena, Prizren.*
- Str.29 : RCKB Prizren. Tvrđava Prizrena. 2016. Prizrena*
- Str.32 : Kišobran. Fibula-Nakit. 2016. Shasivar Begu, n.v.*
- Str.32 : Kišobran. Razno prstenje i mihir. 2016. Shasivar Begu, n.v.*
- Str.35 : MKOS. Kompleksi Tvrđava Isa Boletinja. 2016. Data Baza Kulturne Baštine, Boletin. N.v. Web.*
- Str.38 : Kišobran. Fibula-Nakit. 2016. Muzej Grada, Mitrovica.*
- Str.41 : RCKB Mitrovica. Kameni Most. 2010. Data Baza Kulturne Baštine, Vućitrn. N.v*
- Str.42 : MKOS. Pečka Parijaršija. 2014. Peć.N.v*
- Str.46 : Arben Llapashtica. Izgled iz Arheološkog Parka Ulpiana. 2016. N.v.*
- Str.63 : IAK. Tumulusi Nekropla u Fšēju. N.v.*
- Str.64 : MKOS. Etnološki Kompleks Etnologjik Emin Gjiku . 2016. Data Baza Kulturne Baštine, Priština. Web.*

